

**EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME**

ČETVRTI ODJEL

**PREDMET ALIŠIĆ I DRUGI PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE,
HRVATSKE, SRBIJE, SLOVENIJE I BIVŠE JUGOSLAVENSKE
REPUBLIKE MAKEDONIJE**

(Aplikacija br. 60642/08)

PRESUDA

STRASBOURG

6. novembar 2012.

Ova presuda postat će konačna u okolnostima koje su utvrđene u članu 44. stav 2. Konvencije. Ona može podlijegati redakcijskim izmjenama.

U predmetu Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije,

Evropski sud za ljudska prava (Četvrti odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Nicolas Bratza, *Predsjednik*,

Lech Garlicki,

Nina Vajić,

Boštjan M. Zupančič,

Ljiljana Mijović,

Dragoljub Popović,

Mirjana Lazarova Trajkovska, *sudije*,

i Lawrence Early, *Registrar Odjela*,

Nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 11. oktobra 2012. godine,

Donosi slijedeću presudu, koja je usvojena istog dana:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je podnošenjem aplikacije (br. 60642/08) protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, koju su prema članu 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ("Konvencija") 30. jula 2005. godine ovom Sudu podnijela tri državljanina Bosne i Hercegovine, gđa Emina Ališić, g. Aziz Sadžak i g. Sakib Šahdanović ("aplikanti"). Prvi aplikant je i njemački državljanin.

2. Aplikante je zastupao g. B. Mujčin, advokat koji radi u Njemačkoj. Vlade Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije ("Vlade") su zastupali njihovi zastupnici, gđa M. Mijić, gđa Š. Stažnik, g. S. Carić, gđa N. Pintar Gosenca, odnosno g. K. Bogdanov.

3. Aplikanti su tvrdili da još uvijek nisu u mogućnosti podići svoju "staru" deviznu štednju sa računa u sarajevskoj podružnici Ljubljanske Banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke.

4. Odlukom od 17. oktobra 2011. godine, Sud je pitanje iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova spojio s meritumom i proglasio aplikaciju dopuštenom.

5. Stranke su podnijele i pismena zapažanja o meritumu aplikacije (Pravilo 59. stav 1. Poslovnika Suda). Pošto je Vijeće odlučilo, nakon konsultacija sa strankama, da nije potrebno održati raspravu o meritumu aplikacije (Pravilo 59. stav 3), stranke su dostavile pismene odgovore na zapažanja drugih stranaka.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

6. Aplikanti su rođeni 1976., 1949., odnosno 1952. godine, i žive u Njemačkoj.

7. Prije raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (“SFRJ”), gđa Ališić i g. Sadžak položili su devizna sredstva u Ljubljansku banku Sarajevo, a g. Šahdanović u tuzlansku podružnicu Investbanke. Čini se da saldo na njihovim računima iznosi 4.715,56 njemačkih maraka (DEM), 129.874,30 DEM odnosno 63.880,44 DEM. G. Šahdanović također ima 73 američka dolara (USD) i 4 austrijska šilinga na svojim računima.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. SFRJ

8. Do ekonomskih reformi iz 1989/90. godine sistem komercijalnih banaka sastojao se od osnovnih i udruženih banaka. Osnovne banke su u pravilu osnivala i kontrolirala preduzeća u društvenom vlasništvu¹ sa sjedištem na istoj teritorijalnoj jedinici (tj. u jednoj od Republika – Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Sloveniji – ili Autonomnoj pokrajini – Kosovu i Vojvodini). Tako su osnivači Ljubljanske banke Sarajevo bili 16 preduzeća u društvenom vlasništvu iz Bosne i Hercegovine (npr. Energoinvest Sarajevo, Gorenje Bira Bihać, Šipad Sarajevo, Velepromet Visoko, Đuro Salaj Mostar) i Pamučni kombinat Vranje iz Srbije. Najmanje dvije osnovne banke mogle su osnovati udruženu banku, uz istovremeno očuvanje svog svojstva posebnog pravnog lica. Tako su 1978. godine, Ljubljanska banka Sarajevo, Ljubljanska banka Zagreb, Ljubljanska banka Skopje i nekoliko drugih osnovnih banaka osnovale udruženu banku – Ljubljansku banku Ljubljana. Slično tome, Investbanka i nekoliko drugih osnovnih banaka osnovale su 1978. godine Beogradsku udruženu banku Beograd. U SFRJ je bilo oko 150 osnovnih i 9 udruženih banaka (Jugobanka Beograd, Beogradska udružena banka, Privredna banka Sarajevo, Vojvođanska banka Novi Sad, Kosovska banka Priština, Udružena banka Hrvatske Zagreb, Ljubljanska banka Ljubljana, Stopanska banka Skopje i Investiciona banka Titograd).

9. Pošto je u to vrijeme teško dolazila do čvrstih valuta, SFRJ je privlačila svoje radnike u inozemstvu i ostale građane da svoje devize

¹ Koncept “društvenog vlasništva”, iako ne postoji u drugim zemljama, bio je osobito dobro razvijen u SFRJ. Za više informacija vidjeti Medjad, *The fate of the Yugoslav model: A case against legal conformity*, *American Journal of Comparative Law* 52/1 (2004), str. 287-319.

polažu u njene banke. Takvi depoziti su nosili visoke kamate (godišnja kamatna stopa često je premašivala 10%). Osim toga, za njih je garantovala država (vidjeti član 14. stav 3. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985.² i član 76. stav 1. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama iz 1989.³). Državna garancija se trebala aktivirati u slučaju stečaja ili „očigledne insolventnosti“ banke na zahtjev te banke (vidjeti član 18. Zakona o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija iz 1989.⁴ i relevantne podzakonske akte⁵). Nijedna od banaka koje se razmatraju u ovom predmetu nije podnijela takav zahtjev. Treba naglasiti da štediše nisu mogle samostalno zatražiti aktiviranje državne garancije. Ipak, oni su u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima iz 1978.⁶ imali pravo da u svakom trenutku iz osnovnih banaka podignu svoje depozite, zajedno s akumuliranom kamatom (vidjeti član 1035. i 1045. tog zakona).

10. Počevši od sredine 1970-tih godina komercijalne banke su pretrpjele devizne gubitke zbog pada tečaja dinara. Kao odgovor na to, SFRJ je uvela sistem „redeponiranja“ deviza koji je poslovnim bankama omogućavao da devizne štedne uloge građana prenesu na Narodnu banku Jugoslavije („NBJ“) koja je preuzela valutni rizik (vidjeti član 51. stav 2. Zakona o deviznom poslovanju iz 1977.⁷). Iako je sistem bio dobrovoljan, komercijalne banke nisu imale druge mogućnosti jer im nije bilo dopušteno da imaju devizne račune u stranim bankama, što je bilo potrebno za obavljanje plaćanja u inozemstvu, niti im je bilo dopušteno da odobravaju devizne kredite. Stoga su se doslovno sve devize “redeponirale” u Narodnu banku Jugoslavije. Međutim, potrebno je naglasiti da je samo mali dio tog novca fizički prebačen u NBJ (vidjeti *Kovačić i drugi v. Slovenia*, [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, §§ 36. i 39., 3. oktobar 2008; vidjeti i odluku AP 164/04 Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 1. aprila 2006., § 53).

11. Što se tiče Ljubljanske banke Sarajevo, sistem “redeponiranja” je funkcionirao na slijedeći način. Prema nizu sporazuma između te banke, Ljubljanske banke Ljubljana, Narodne banke Bosne i Hercegovine i Narodne banke Slovenije, Ljubljanska banka Sarajevo morala je razliku

2. *Zakon o deviznom poslovanju*, Službeni list SFRJ br. 66/85, 13/86, 71/86, 2/87, 3/88, 59/88, 85/89, 27/90, 82/90 i 22/91.

3. *Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama*, Službeni list SFRJ br. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 i 79/90.

4. *Zakon o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija*, Službeni list SFRJ br. 84/89 i 63/90.

5. *Odluka o načinu izvršavanja obaveza Federacije po osnovu jemstva za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima građana, građanskih pravnih lica i stranih fizičkih lica*, Službeni list SFRJ br. 27/90.

6. *Zakon o obligacionim odnosima*, Službeni list SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89.

⁷ *Zakon o deviznom poslovanju i kreditnim odnosima*, Službeni list SFRJ br. 15/77, 61/82, 77/82, 34/83, 70/83 i 71/84.

između položenih i podignutih deviza svakog mjeseca prebacivati u Narodnu banku Slovenije. Tako prebačena devizna sredstva evidentirana su kao potraživanje Ljubljanske banke Sarajevo od NBJ. Vlada Slovenije je u ovom predmetu tvrdila da je Narodna banka Slovenije zatim sva ta sredstva prebacivala NBJ, ali nije ponudila nijedan dokaz u tom smislu. Samo je dokazala da je dio ovih sredstava prebačen nazad u Ljubljansku banku Sarajevo na zahtjev te banke a radi zadovoljenja potreba likvidnosti (u periodu kada je više deviza podizano nego što je ulagano). Tačni iznosi sredstava su kako slijedi: 1984. godine, 57,389.894 DEM je prebačeno u Ljubljanu a 150.187 DEM nazad u Sarajevo; 1985. godine, 59,465.398 DEM je prebačeno u Ljubljanu a 71.270 DEM nazad u Sarajevo, 1986. godine, 19,794.416 DEM je prebačeno u Ljubljanu i 1,564.823 DEM nazad u Sarajevo, itd. Sve skupa, u periodu između 1984. i 1991. godine, 244,665.082 DEM je prebačeno u Ljubljanu, a 41,469,528 DEM (što je manje od 17%) nazad u Sarajevo.

12. Još jedan bitan faktor je to što su osnovne banke od NBJ dobivale kredite u dinarima (u početku beskamratne) u protuvrijednosti "redeponiranih" deviza. Osnovne banke su tako dobivene dinare koristile za davanje kredita, po kamatnim stopama nižim od stope inflacije, preduzećima koja su, u pravilu, imala sjedište u istoj teritorijalnoj jedinici (naprimjer, u slučaju Ljubljanske banke Sarajevo, takvi krediti su dati Polietilenki Bihać, Gorenju Bira Bihać, Šipad Šator Glamoč, Bilećanki Bileća, UPI Sarajevo, Soko Komercu Mostar, Rudi Čajavcu Banja Luka, Veleprometu Visoko, itd.).

13. Sistem redeponiranja je 1988. godine ukinut (članom 103. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985., te njegovim izmjenama i dopunama od 15. oktobra 1988). Bankama je dopušteno da otvaraju devizne račune u stranim bankama. Ljubljanska banka Sarajevo, kao i druge banke, iskoristila je tu mogućnost i deponirala ukupno 13,5 miliona USD u stranim bankama u periodu od oktobra 1988. do decembra 1989. godine.

14. U okviru reformi 1989/1990, SFRJ je ukinula naprijed opisani sistem osnovnih i udruženih banaka. Ova promjena u bankarskim propisima omogućila je nekim osnovnim bankama da zatraže neovisni status, dok su druge osnovne banke postale podružnice (bez svojstva pravnog lica) nekadašnjih udruženih banaka kojima su prvobitno i pripadale. Tako je 1. januara 1990. godine Ljubljanska banka Sarajevo postala podružnica (bez svojstva pravnog lica) Ljubljanske banke Ljubljana, koja je preuzela njena prava, imovinu i obaveze. Za razliku od nje, Investbanka je postala neovisna banka sa sjedištem u Srbiji i nizom podružnica u Bosni i Hercegovini (uključujući i podružnicu u Tuzli, u kojoj je g. Šahdanović imao račune). Nadalje, proglašena je konvertibilnost dinara, a NBJ je utvrdila vrlo povoljan tečaj. To je dovelo do masovnog povlačenja deviza iz komercijalnih banaka. Stoga je SFRJ uvela hitne mjere kojima je u velikoj mjeri ograničeno podizanje deviznih depozita. Naprimjer, od decembra

1990. godine, kada je izmijenjen član 71. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985., štediše su svoje depozite mogle koristiti samo za plaćanje uvezenih roba ili usluga za vlastite potrebe ili potrebe članova porodice, kupovinu deviznih obveznica, oporučno darivanje u naučne ili humanitarne svrhe, ili za plaćanje životnog osiguranja u lokalnom osiguravajućem društvu (štediše su ranije svoje depozite mogle koristiti i za plaćanje roba i usluga u inozemstvu). Pored toga, član 3. Odluke Vlade SFRJ iz aprila 1991.⁸, koja je bila na snazi do 8. februara 1992. i član 17c Odluke NBJ iz januara 1991.⁹, koju je 22. aprila 1992. Ustavni sud SFRJ proglasio neustavnom, ograničili su iznos koji štediše mogu podići ili koristiti za naprijed navedene svrhe na 500 DEM jednokratno, ali najviše 1.000 DEM mjesečno.

15. SFRJ se raspala 1991/92. godine. U državama sljednicama, devize deponirane prije raspada SFRJ uobičajeno se nazivaju „stara“ ili „zamrznuta“ devizna štednja.

B. Bosna i Hercegovina

1. Pravo i praksa vezani za „staru“ deviznu štednju

16. Bosna i Hercegovina je 1992. godine preuzela zakonske garancije za „staru“ deviznu štednju od SFRJ (vidjeti član 6. Uredbe sa zakonskom snagom iz 1992.¹⁰). Iako relevantne zakonske odredbe nisu bile jasne u tom smislu, Narodna banka Bosne i Hercegovine smatrala je da ove garancije obuhvataju samo „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama (vidjeti njen izvještaj 63/94 od 8. augusta 1994.¹¹).

17. Mada je tokom rata sva „stara“ devizna štednja bila i dalje zamrznuta, podizanje štednih uloga bilo je dopušteno samo izuzetno, iz humanitarnih razloga i u nekim posebnim slučajevima (vidjeti relevantne podzakonske akte¹²).

8. Odluka o načinu na koji ovlašćene banke izvršavaju naloge za plaćanje domaćih fizičkih lica devizama sa njihovih deviznih računa i deviznih štednih uloga, Službeni list SFRJ br. 28/91, 34/91, 64/91 i 9/92.

9. Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica, Službeni list SFRJ br. 6/91, 30/91, 36/91 i 25/92.

10. Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 2/92.

11. Kopiju ovog izvještaja dostavile su vlasti Bosne i Hercegovine.

12. Odluka o uslovima i načinu isplata dinara po osnovu definitivne prodaje devizne štednje domaćih fizičkih lica i korišćenju deviza sa deviznih računa i deviznih štednih uloga domaćih fizičkih lica za potrebe liječenja i plaćanja školarine u inostranstvu, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 4/93; Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana i efektivno prodatih deviza od strane građana, Službeni glasnik Republike Srpske br. 10/93 i 2/94; i Odluka o ciljevima i zadacima monetarno-kreditne politike u 1995, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 11/95 i 19/95.

18. Nakon rata 1992-95. godine, svaki od entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine – „FBiH” – i Republika Srpska) usvojio je svoje zakonodavstvo o „staroj“ deviznoj štednji. U ovom predmetu, relevantno je jedino zakonodavstvo FBiH, s obzirom da se predmetne podružnice nalaze u tom entitetu. FBiH je 1997. godine preuzela odgovornost za „staru“ deviznu štednju u bankama i podružnicama koje se nalaze na njenoj teritoriji (vidjeti član 3(1) Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije iz 1997.¹³ i Uredbu o ostvarivanju potraživanja lica koja su imala deviznu štednju u bankama na teritoriju Federacije, a nisu imala prebivalište na teritoriju Federacije iz 1999.¹⁴). Takvi štedni ulogi su ostali zamrznuti, ali su se pod određenim uvjetima mogli koristiti za kupovinu stanova i preduzeća u državnom vlasništvu (vidjeti član 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije iz 1997., s izmjenama i dopunama iz augusta 2004. godine).

19. FBiH je 2004. godine usvojila novo zakonodavstvo. Preuzela je obavezu isplate „stare“ devizne štednje u domaćim bankama u tom entitetu, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog štediše. Njena odgovornost za takve štedne uloge u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke bila je izričito isključena (vidjeti član 9(2) Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza iz 2004.¹⁵).

20. Odgovornost za „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama prešla je 2006. godine sa entiteta na državu. Odgovornost za te štedne uloge u lokalnim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke ponovo se izričito isključuje, ali država mora pomoći klijentima tih podružnica da ostvare povrat svojih štednih uloga od Slovenije odnosno Srbije (vidjeti član 2. Zakona o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje iz 2006. godine¹⁶). Pored toga, svi postupci vezani za „staru“ deviznu štednju obustavljeni su na temelju zakona (vidjeti član 28. tog Zakona; ta odredba je odlukom U 13/06 Ustavnog suda BiH od 28. marta 2008., § 35 proglašena ustavnom). Ustavni sud je razmatrao brojne pojedinačne žalbe zbog propusta Bosne i Hercegovine i njenih entiteta da vrate „staru“ deviznu štednju položenu u domaćim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke: Sud je utvrdio da ni Bosna i Hercegovina ni njeni entiteti nisu odgovorni i umjesto toga naložio je državi da pomogne

13. *Zakon o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije*, Službene novine FBiH br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04, 79/07 i 65/09.

14. *Uredba o ostvarivanju potraživanja lica koja su imala deviznu štednju u bankama na teritoriju Federacije, a nisu imala prebivalište na teritoriju Federacije*, Službene novine FBiH br. 44/99.

15. *Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije*, Službene novine FBiH br. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09 i 65/09.

16. *Zakon o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje*, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 28/06, 76/06 i 72/07.

klijentima ovih podružnica da ostvare povrat svoje štednje od Slovenije odnosno Srbije (vidjeti, naprimjer, odluke AP 164/04 od 1. aprila 2006., AP 423/07 od 14. oktobra 2008. i AP 14/08 od 21. decembra 2010. godine).

2. Status sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana

21. Godine 1990. Ljubljanska Banka Sarajevo je postala podružnica Ljubljanske banke Ljubljana, bez svojstva pravnog lica, a Ljubljanska banka Ljubljana je preuzela sva prava, imovinu i obaveze. Prema registru poslovnih subjekata, sarajevska podružnica je djelovala u ime i za račun matične banke. Dana 31. decembra 1991. godine, iznos deviznih štednih uloga u sarajevskoj podružnici bio je oko 250.000.000 DEM, ali se čini da se u trezoru sarajevske podružnice tog dana nalazilo manje od 350.000 DEM. Mada je nejasno šta se dogodilo s preostalim iznosom, on je najvjerojatnije završio u Sloveniji (vidjeti tačku 11. u gornjem tekstu).

22. Domaća banka, Ljubljanska banka Sarajevo, osnovana je 1993. godine. Ona je preuzela odgovornost Ljubljanske banke Ljubljana za „staru deviznu štednju“ položenu u sarajevskoj podružnici. Narodna banka Bosne i Hercegovine provela je 1994. godine provjeru stanja i uočila brojne nedostatke. Prije svega, uprava banke nije bila propisno imenovana i nije bilo jasno ko su njeni dioničari. Narodna banka je stoga imenovala direktora Ljubljanske banke Sarajevo. Drugo, kao domaća banka, Ljubljanska banka Sarajevo nije mogla preuzeti odgovornost strane banke za „staru“ deviznu štednju pošto bi to državi nametnulo nove finansijske obaveze (jer je država bila zakonski garant za „staru“ deviznu štednju u svim domaćim bankama). Narodna banka je naložila da se za sarajevsku podružnicu Ljubljanske banke Ljubljana hitno pripremi zaključni bilans stanja na dan 31. marta 1992. godine i da se definiraju njeni odnosi s matičnom bankom. Međutim, prema registru poslovnih subjekata, Ljubljanska banka Sarajevo je i dalje bila odgovorna za „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana sve do novembra 2004. godine (vidjeti tačku 24. u daljem tekstu). Prema tome, ona je i dalje vodila štednju klijenata sarajevske podružnice; ova sredstva su korištena u procesu privatizacije u FBiH (vidjeti tačku 18. u gornjem tekstu); a domaći sud je u jednom slučaju naložio Ljubljanskoj banci Sarajevo da isplati ovu štednju (vidjeti predmet *Višnjevac v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), br. 2333/04, 24. oktobar 2006. godine).

23. Agencija za bankarstvo FBiH je 2003. godine stavila domaću banku pod svoju privremenu upravu iz razloga što je imala nedefinirane odnose sa stranom Ljubljanskom bankom Ljubljana.

24. Na temelju izmjena i dopuna Zakona o postupku upisa pravnih lica u sudski registar iz 2000. godine¹⁷, Parlament FBiH je 2003. godine produžio

17. *Zakon o postupku upisa pravnih lica u sudski registar*, Službene novine FBiH br. 4/00, 49/00, 32/01, 19/03 i 50/03.

zakonski rok za brisanje ratnih upisa u registar poslovnih subjekata do 10. aprila 2004. godine. Ubrzo nakon toga, u novembru 2004. godine, Općinski sud u Sarajevu odlučio je da domaća Ljubljanska banka Sarajevo nije sljednica sarajevske podružnice strane Ljubljanske banke Ljubljana; da nije odgovorna za „staru“ deviznu štednju u toj podružnici i da se kao posljedica toga, upis u registar poslovnih subjekata iz 1993. godine mora brisati.

25. Domaća Ljubljanska Banka Sarajevo je 2006. godine prodala svoju imovinu i iznajmila prostorije i opremu u vlasništvu sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana jednom hrvatskom preduzeću, koje se zauzvrat obavezalo da će podmiriti dugove Ljubljanske banke Sarajevo. Iako je podržala taj sporazum, Vlada FBiH je naglasila da sve prostorije i arhivu sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i dalje ostaju pod nadzorom Vlade FBiH sve do konačnog utvrđivanja statusa te podružnice.

26. Nadležni sud je 2010. godine pokrenuo stečajni postupak nad domaćom Ljubljanskom bankom Sarajevo. Stečajni postupak je još uvijek u toku.

3. Status tuzlanske podružnice Investbanke

27. Tuzlanska podružnica Investbanke je cijelo vrijeme imala status podružnice bez svojstva pravnog lica. Iznos sredstava „stare“ devizne štednje u toj podružnici na dan 31. decembra 1991. godine bio je približno 67 miliona USD (oko 100 miliona DEM). Podružnica je zatvorena 1. juna 1992. godine i nikada nije nastavila s poslovanjem. Nije jasno šta se desilo sa njenim sredstvima, ali s obzirom na način na koji je vođen sistem „redeponiranja“ (vidjeti tačku 11. u gornjem tekstu), vjerovatno je najveći dio tih sredstava završio u Srbiji.

28. Nadležni sud u Srbiji je 2002. godine pokrenuo stečajni postupak nad Investbankom. Srbijanske vlasti su zatim prodale prostorije podružnica Investbanke u FBiH (podružnice u Republici Srpskoj su prodane 1999. godine). Stečajni postupak je još uvijek u toku.

29. Vlada FBiH je 2010. godine stavila prostorije i arhivu podružnica Investbanke u FBiH pod svoj nadzor, ali se čini da Investbanka više nema nikakve prostorije ili arhivu u FBiH.

30. Na zahtjev vlasti FBiH, srbijanske vlasti su 2011. godine pokrenule krivičnu istragu o načinu na koji je arhiva tuzlanske podružnice prebačena na teritorij Srbije 2008. godine.

C. Hrvatska

31. Vlada Hrvatske je tvrdila da je isplatila „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama i njihovim stranim podružnicama, bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata. Doista, jasno je da su izvršili isplatu štednih uloga državljana Bosne i Hercegovine u bosanskohercegovačkim podružnicama hrvatskih banaka. Međutim, Vlada

Slovenije je dostavila odluke Vrhovnog suda Hrvatske (Rev 3015/1993-2 iz 1994., Rev 3172/1995-2 iz 1996. i Rev 1747 /1995-2 iz 1996. godine) u kojima se navodi da izraz upotrijebljen u tom zakonu (*građanin*) znači državljanin Hrvatske, te je tvrdila da nije bilo isključeno da su zainteresirani državljani Bosne i Hercegovine istovremeno bili i državljani Hrvatske ili da je zaključen neki *ad hoc* sporazum.

32. Hrvatska je svojim državljanima isplatila i „staru“ deviznu štednju koju je zagrebačka podružnica Ljubljanske banke Ljubljana prebacila domaćim bankama na zahtjev zainteresiranih deponenata (vidjeti član 14. Zakona o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske iz 1993. godine¹⁸ i relevantne podzakonske akte¹⁹). Izgleda da je oko dvije trećine od svih klijenata te podružnice iskoristilo ovu mogućnost. Što se tiče preostalih klijenata, čija „stara“ devizna štednja navodno iznosi oko 300 miliona DEM, neki od njih su pokrenuli građanski postupak pred hrvatskim sudovima, a njih 63 su ostvarili povrat svoje „stare“ devizne štednje kroz prinudnu prodaju imovine te podružnice smještene u Hrvatskoj (odluke Općinskog suda u Osijeku od 8. aprila 2005. i 15. juna 2010. godine)²⁰. Neki drugi klijenti su pokrenuli građanske postupke pred slovenskim sudovima (vidjeti tačku 38. u daljem tekstu).

D. Srbija

33. Kao direktna posljedica raspada SFRJ, „stara“ devizna štednja u domaćim bankama ostala je zamrznuta, ali je podizanje sredstava u izuzetnim slučajevima bilo dopušteno iz humanitarnih razloga, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog deponenta (vidjeti relevantne podzakonske akte²¹).

34. Srbija je 1998., a zatim ponovo 2002. godine, pristala na isplatu „stare“ devizne štednje u domaćim podružnicama domaćih banaka svojim državljanima i državljanima svih država osim država sljednica SFRJ. Sva

18. *Zakon o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske*, Narodne novine Republike Hrvatske br. 106/93.

19. *Pravilnik o utvrđivanju uvjeta i načina pod kojima građani mogu prenijeti svoju deviznu štednju s organizacijske jedinice banke čije je sjedište izvan Republike Hrvatske na banke u Republici Hrvatskoj*, Narodne novine Republike Hrvatske br. 19/94.

20. Kopiju ove odluke dostavila je Vlada Slovenije (aneksi broj 273-74).

21. *Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana*, Službeni list Savezne Republike Jugoslavije br. 42/93, 49/93, 71/93 i 77/93; *Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ*, Službeni list br. 42/94, 44/94 i 50/94; *Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ*, Službeni list br. 10/95, 52/95, 58/95, 20/96, 24/96 i 30/96; and *Odluka o privremenom obezbeđivanju i načinu i uslovima isplate sredstava ovlašćenim bankama na ime dinarske protivvrednosti dela devizne štednje deponovane kod NBJ isplaćene građanima za određene namene*, Službeni list br. 41/96, 21/98 i 4/99.

štednja državljana država sljednica SFRJ i sva štednja u podružnicama domaćih banaka smještenih u tim državama ostala je zamrznuta do okončanja pregovora o sukcesiji. Osim toga, svi postupci vezani za „staru“ deviznu štednju obustavljeni su na osnovu zakona, u skladu sa članom 21. i 22. Zakona o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana iz 1998. godine²² i članom 21. i 36. Zakona o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana iz 2002²³.

35. U januaru 2002. godine, nadležni sud u Srbiji pokrenuo je stečajni postupak nad Investbankom. Kao rezultat toga, aktivirane su garancije države za „staru“ deviznu štednju (član 18. Zakona o insolventnosti banaka i drugih finansijskih institucija iz 1989. godine i član 135. Zakona o deviznom poslovanju iz 1995. godine²⁴). Tri stotine i dvadeset i dva klijenta bosanskohercegovačkih podružnica Investbanke su bezuspješno tražili povrat sredstava u kontekstu stečajnog postupka; njih 20 je zatim pokrenulo građanski postupak protiv Investbanke, ali bez uspjeha. Stečajni postupak je još uvijek u toku.

E. Slovenija

36. Slovenija je 1991. godine preuzela od SFRJ zakonske garancije za „staru“ deviznu štednju položenu u domaćim podružnicama svih banaka, bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata (vidjeti član 19. stav 3. Ustavnog zakona za provedbu Temeljne ustavne povelje o suverenitetu i neovisnosti Republike Slovenije iz 1991. godine²⁵ i član 1. Zakona o poravnanju obaveza iz neisplaćenih deviznih depozita iz 1993. godine²⁶). Iako je u pravilu, svako ko dokaže pravni interes mogao tražiti pokretanje postupka apstraktne ocjene ustavnosti (član 24. Zakona o Ustavom sudu iz 2007. godine²⁷), Ustavni sud Slovenije je utvrdio da Ustavni zakon iz 1991. ne podliježe takvoj ocjeni (vidjeti njegove odluke br. U-I-332/94 od 11. aprila 1996. godine i U-I-184/96 od 20. juna 1996. godine).

37. Nakon bezuspješnih pokušaja registriranja sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana kao zasebne banke (vidjeti dopisivanje NBJ i Narodne banke Bosne i Hercegovine iz oktobra 1991. godine u kojem se

22. *Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana*, Službeni list Savezne Republike Jugoslavije br. 59/98, 44/99 i 53/01.

23. *Zakon o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana*, Službeni list Savezne Republike Jugoslavije br. 36/02.

24. *Zakon o deviznom poslovanju*, Službeni list Savezne Republike Jugoslavije br. 12/95, 29/97, 44/99, 74/99 i 73/00.

25. *Ustavni zakon za izvedbu Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS*, Uradni list Republike Slovenije br. 1/91.

26. *Zakon o poravnavanju obveznosti iz neizplaćenih deviznih vlog*, Uradni list Republike Slovenije br. 7/93.

27. *Zakon o ustavnem sodišču (uradno prečišćeno besedilo)*, Uradni list Republike Slovenije br. 64/07.

naglašava nezakonitost takvih prijedloga pošto je Slovenija u međuvremenu postala neovisna država, a Ljubljanska banka Ljubljana strana banka²⁸), Slovenija je nacionalizirala, a zatim 1994. godine, restrukturirala samu Ljubljansku banku Ljubljana²⁹. Nova banka, Nova Ljubljanska Banka, preuzela je domaću imovinu i obaveze Ljubljanske banke Ljubljana. Stara banka je zadržala odgovornost za „staru“ deviznu štednju u svim svojim podružnicama u ostalim državama sljednicama i s njom povezana potraživanja prema NBJ.

38. Svi postupci koji su se odnosili na povrat „stare“ devizne štednje položene u podružnicama stare Ljubljanske banke u ostalim državama sljednicama obustavljeni su 1997. godine do ishoda pregovora o sukcesiji³⁰. U decembru 2009. godine, Ustavni sud Slovenije je na temelju zahtjeva dvoje hrvatskih štediša za ocjenu ustavnosti, proglasio ovu mjeru neustavnom³¹. Okružni sud u Ljubljani je nakon toga donio brojne presude kojima je naloženo staroj Ljubljanskoj banci da isplati „staru“ deviznu štednju položenu u njenim podružnicama u Sarajevu i Zagrebu, zajedno s kamatom. Sud je smatrao da je odnos između stare Ljubljanske banke i njenih klijenata u tim podružnicama odnos privatnopravne prirode. Činjenica da su neka devizna sredstva navodno prebačena u NBJ i da su pregovori o sukcesiji još uvijek u toku nije se smatrala relevantnom. Slično tome, Sud nije smatrao relevantnim odluke vezane za status sarajevske podružnice, navedene u tačkama 22-24. u gornjem tekstu. Najmanje jedna takva presuda, koja se tiče sarajevske podružnice, postala je konačna (presuda P 119/1995-I od 16. novembra 2010. godine). Određeni broj klijenata sarajevske i zagrebačke podružnice pokrenuo je građanski postupak i protiv Republike Slovenije, ali bez uspjeha. Okružni sud u Ljubljani je odbacio takve tužbe u tri slučaja (kako nisu uložene žalbe, ove odluke su postale konačne). Čini se da je još uvijek neriješeno oko 10 sličnih predmeta.

F. Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

39. Ona je isplatila „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama i lokalnim podružnicama stranih banaka, kao što je podružnica Ljubljanske

28. Kopiju ovog dokumenta dostavile su vlasti Bosne i Hercegovine.

29. *Ustavni zakon o dopolnitvah ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije*, Uradni list Republike Slovenije br. 45/94.

30. *Zakon o dopolnitvah zakona o Skladu Republike Slovenije za sukcesijo*, Uradni list Republike Slovenije br. 40/97.

31. Odluka je objavljena u Uradnom listu Republike Slovenije br. 105/09.

banke Ljubljana u Skopju, bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata³².

III. RELEVANTNO MEĐUNARODNO PRAVO I PRAKSA

A. Relevantno međunarodno pravo koje se odnosi na sukcesiju država

40. Pitanje sukcesije država uređeno je pravilima običajnog prava koje je djelomično kodificirano u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država u odnosu na međunarodne ugovore iz 1978. godine i Bečkoj konvenciji o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhive i dugove iz 1983. godine³³. Iako ovaj drugi ugovor još uvijek nije na snazi i samo tri tužene države su danas njegove strane ugovornice (Hrvatska, Slovenija i Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija), utemeljen je princip međunarodnog prava da jedna od njegovih odredbi može obavezivati neku državu, čak i ako nije ratificirala ugovor, ukoliko ta odredba sadrži međunarodno običajno pravo, bilo kodificiranjem ili formiranjem novog običajnog pravila (vidjeti predmet *Cudak v. Lithuania* [GC], br. 15869/02, § 66, ECHR 2010. i presudu Međunarodnog suda pravde u predmetima *North Sea Continental Shelf Cases* od 20. februara 1969, § 71).

41. Temeljno pravilo je da države moraju zajedničkim dogovorom riješiti sve aspekte sukcesije (vidjeti Mišljenje br. 9. Arbitražne komisije Međunarodne konferencije za bivšu Jugoslaviju³⁴, i član 6. Vodećih principa o sukcesiji država u imovinskim i dužničkim stvarima Instituta za međunarodno pravo). Ako bi jedna od država odbila saradnju, to bi predstavljalo povredu ove obaveze i ta bi se država smatrala odgovornom u međunarodnim okvirima (Mišljenje br. 12. Arbitražne komisije). Iako ne postoji obaveza da se svaka kategorija imovine i dugova države prednice podijeli u pravičnim omjerima, sveukupni ishod mora biti pravična

32. *Закон за преземање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија*, "Službeni list Republike Makedonije" br. 26/92; *Закон за гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните во 1993 и 1994*, Službeni list br. 31/93, 70/94, 65/95 and 71/96; i *Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија*, Službeni list br. 32/00, 108/00, 4/02 i 42/03.

33. SFRJ je 1983. godine potpisala taj međunarodni ugovor. Savezna Republika Jugoslavija je 2001. godine položila instrument kojim objavljuje svoju namjeru da zadrži potpis stavljen od strane SFRJ.

34. Komisiju je 1991. godine uspostavila Evropska zajednica i njene države članice. Komisija je donijela petnaest mišljenja koja se tiču pravnih pitanja proisteklih iz raspada SFRJ (vidjeti *International Law Reports* 92 (1993), str. 162-208 i 96 (1994), str. 719-37).

raspodjela (član 41. Bečke konvencije iz 1983. godine; Mišljenje br. 13. Arbitražne komisije; članovi 8., 9. i 23. Vodećih principa).

B. Ugovor o pitanjima sukcesije

42. Ovaj Ugovor bio je rezultat gotovo desetogodišnjih pregovora koji su vođeni pod pokroviteljstvom Međunarodne konferencije za bivšu Jugoslaviju i Visokog predstavnika (međunarodnog administratora imenovanog u skladu s Aneksom 10. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini). Potpisan je 29. juna 2001. godine, a stupio je na snagu između Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore (čijom je sljednicom postala Srbija), Slovenije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, dana 2. juna 2004. godine.

43. Pitanje „stare“ devizne štednje bilo je sporno. Države sljednice su imale različite poglede na to treba li se ono rješavati kao obaveza SFRJ prema Aneksu C (Finansijska aktiva i pasiva) ili kao privatno-pravno pitanje prema Aneksu G (Privatna imovina i stečena prava)³⁵. Ove države se nisu mogle dogovoriti ni oko toga da li garancije SFRJ za staru deviznu štednju treba preuzeti država u kojoj matična banka ima sjedište ili država na čijoj teritoriji je depozit položen. Sljedeće odredbe su konačno uključene u Aneks C Ugovora:

Član 2. stav 3 (a)

“Ostale finansijske obaveze [SFRJ] uključuju:

(a) jamstva SFRJ ili njene Narodne banke Jugoslavije za štedne pologe u čvrstoj valuti u nekoj komercijalnoj banci ili bilo kojoj njoj ispostavi u bilo kojoj državi sljednici prije datuma na koji je ona proglasila neovisnost; ...”

Član 7.

“Jamstva SFRJ ili njene NBJ za štednju položenu u nekoj poslovnoj banci ili u nekoj od njenih ispostava u bilo kojoj od država sljednica prije datuma njenog proglašenja neovisnosti bit će predmetom pregovora bez odgode, s tim da se pritom posebno uzme u obzir potreba zaštite devizne štednje pojedinaca. Ti će se pregovori održati pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja.”

44. Godine 2001/2002. održane su četiri runde pregovora o raspodjeli garancija SFRJ za „staru“ deviznu štednju. Pošto države sljednice nisu mogle postići dogovor, Banka za međunarodna poravnanja („BIS“) ih je u septembru 2002. godine obavijestila da je stručnjak, gospodin Meyer,

35. Vidjeti *travaux préparatoires* Ugovora koje je dostavila Vlada Slovenije (aneksi br. 265-70).

odlučio prekinuti svoje učešće u ovom slučaju, tako da BIS nema nikakvu dalju ulogu u tom pogledu. Zaključeno je sljedeće:

“Međutim, ako svih pet država sljednica kasnije odluči da pokrene nove pregovore o garancijama za štedne pologe u čvrstoj valuti i zatraži pomoć BIS-a s tim u vezi, BIS je spreman da razmotri pružanje takve pomoći, pod uvjetima koje je potrebno dogovoriti.”³⁶

Čini se da su četiri države sljednice (sve osim Hrvatske) ubrzo nakon toga obavijestile BIS o svojoj spremnosti da nastave pregovore. Hrvatska je to učinila u oktobru 2010. godine, a u novembru 2010. godine dobila je odgovor koji u relevantnom dijelu glasi kako slijedi:

“...BIS je nedavno ponovo razmotrio ovo pitanje i smatra da njegov doprinos nekoj novoj rundi pregovora, u sklopu uloge pružanja dobrih usluga, ne bi pružio dodatnu vrijednost, imajući u vidu također i količinu vremena koje je proteklo od posljednje runde pregovora, kao i svoje tekuće prioritete u području monetarne i finansijske stabilnosti. Međutim, željeli bismo naglasiti da organizacija dvomjesečnih sastanaka u Bazelu pruža praktičnu mogućnost guvernerima država sljednica da međusobno neformalno raspravljaju o ovom pitanju u BIS-u.”³⁷

45. Potrebno je napomenuti da je slično pitanje garancija SFRJ za štedne pologe u Poštanskoj štedionici i njenim podružnicama riješeno izvan pregovora o Ugovoru o pitanjima sukcesije i to tako što je svaka država preuzela garancije u pogledu podružnica koje se nalaze na njenoj teritoriji.

46. U skladu sa članom 4. Ugovora o pitanjima sukcesije osnovan je Stalni zajednički odbor viših predstavnika država sljednica radi nadzora nad djelotvornom provedbom Ugovora te da posluži kao forum za raspravu o pitanjima koja se pojave tokom njegove provede. Odbor se do sada sastao tri puta: 2005., 2007. i 2009. godine.

47. Sljedeće odredbe ovog Ugovora su također relevantne u ovom predmetu:

Član 5.

“(1) Razlike koje mogu proizaći iz tumačenja i primjene ovog Ugovora rješavat će se, u prvom redu, raspravom među zainteresiranim državama.

(2) Ako se razlike ne mogu razriješiti u tim raspravama u roku od jednog mjeseca od prve komunikacije u raspravi, zainteresirane države će

36. Kopiju ovog dopisa je dostavila Vlada Hrvatske.

37. Kopiju ovog dopisa je dostavila Vlada Hrvatske.

(a) iznijeti stvar pred neovisnu osobu po njihovom izboru, s ciljem brzog i autoritativnog utvrđivanja materije, koja će biti poštovana te koja, prema potrebi, može naznačiti konkretne rokove za djelovanje; ili

(b) uputiti stvar na rješavanje Stalnom zajedničkom odboru ustanovljenom prema članu 4. ovog Ugovora.

(3) Razlike koje mogu praktično proizaći iz tumačenja izraza korištenih u ovom Ugovoru, ili bilo kojem kasnijem ugovoru potrebnom radi provedbe Aneksa ovog Ugovora, mogu se dodatno na inicijativu bilo koje zainteresirane države uputiti na obavezujuće stručno rješavanje stručnjaku pojedincu (koji ne smije biti državljanin nijedne od strana u ovom Ugovoru) kojeg stranke u sporu sporazumno imenuju ili, ako se one ne mogu usaglasiti, kojeg imenuje predsjednik Suda za pomirenje i arbitražu OSCE-a. Taj stručnjak utvrđuje sva pitanja postupka, nakon konsultacija sa strankama koje su zatražile takvo rješavanje, ako to stručnjak smatra prikladnim, sa čvrstom namjerom da osigura brzo i djelotvorno razrješenje razlika.

(4) Postupak iz stava (3) ovog člana strogo se ograničava na tumačenje izraza korištenih u ugovorima o kojima je riječ, te ni u kojem slučaju ne dopušta stručnjaku da utvrđuje praktičnu primjenu bilo kog od tih ugovora. Konkretno, navedeni postupak se ne odnosi na

- (a) Dodatak ovom Ugovoru;
- (b) Članove 1., 3. i 4. Aneksa B;
- (c) Članove 4. i 5(1) Aneksa C;
- (d) Član 6. Aneksa D.

(5) Ništa u prethodnim stavovima ovog Člana neće utjecati na prava ili obaveze Strana potpisnica ovog Ugovora prema bilo kojoj važećoj odredbi koja ih obavezuje u smislu rješavanja sporova.”

Član 9.

“Ovaj Ugovor države sljednice moraju provoditi u dobroj vjeri u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija i u skladu s međunarodnim pravom.”

C. Međunarodna praksa u vezi *pactum de negotiando* u međudržavnim predmetima

48. Obaveza koja proizlazi iz *pactum de negotiando*, vođenja pregovora s ciljem sklapanja ugovora, mora se provoditi u dobroj vjeri i u skladu sa temeljnim principom *pacta sunt servanda*.

49. Međunarodni sud pravde je u svojoj presudi od 20. februara 1969. godine u predmetu *North Sea Continental Shelf Cases* (§ 85) istakao:

“...stranke imaju obavezu da pokrenu pregovore s ciljem postizanja dogovora, a ne pukog određivanja formalnog procesa pregovora kao neke vrste preduvjeta za automatsku primjenu određenog metoda delimitacije u slučaju nepostizanja dogovora; one imaju obavezu da se ponašaju tako da pregovori budu konstruktivni, što neće biti u slučaj ukoliko bilo koja od njih insistira na vlastitom stavu bez razmatranja ikakvih modifikacija tog stava...”

50. Odluka Arbitražnog suda za Sporazum o njemačkim vanjskim dugovima u predmetu Grčka protiv Savezne Republike Njemačke od 26. januara 1972. godine glasi, u mjeri u kojoj je to relevantno, kako slijedi (§§ 62-65):

“Međutim, ni *pactum de negotiando* nije bez pravnih posljedica. On znači da će obje strane nastojati da, u dobroj vjeri, postignu obostrano zadovoljavajuće rješenje putem kompromisa, čak i ako to znači odustajanje od ranije usvojenih čvrstih stavova. On podrazumijeva spremnost da u svrhu pregovora odustanu od ranijih stavova i nađu se na nekoj tački s drugom strankom. Jezik Sporazuma ne može se tumačiti na način da znači da bilo koja od stranaka namjerava ustrajati u svom ranijem stavu i insistirati na potpunoj kapitulaciji druge strane. Takav koncept bio bi u suprotnosti s pojmom 'pregovora'. Bila bi to potpuna suprotnost onome što se namjeravalo. Nastojanje da se pregovara uključuje i shvatanje da s drugom strankom radimo kako bismo našli kompromis. Iako Sud ne zaključuje da član 19. posmatran zajedno sa stavom II Aneksa I apsolutno obavezuje svaku stranku na postizanje dogovora, on zastupa mišljenje da uvjeti tih odredbi zahtijevaju od stranaka da pregovaraju, pogađaju se i u dobroj vjeri nastoje ostvariti rezultat prihvatljiv za obje strane, te tako okončaju ovu kontroverzu koja se već dugo povlači ...

U ovom slučaju, dogovor o pregovorima o osporavanim novčanim potraživanjima nužno obuhvata i spremnost na razmatranje rješenja. To je tačno čak i ako se spor ne odnosi samo na iznos potraživanja nego i na njihovo postojanje. Time se ne narušava princip nagodbe. Član 19. ne zahtijeva nužno da stranke razriješe različita pravna pitanja oko kojih se ne slažu. Naprimjer, namjera nije da se od obje stranke očekuje da jednako gledaju na određena pitanja oko kojih se razmimoilaze, kao naprimjer postoje li osporavana potraživanja u pravnom smislu ili ne, niti je li riječ o državnim ili privatnim potraživanjima. Što se tiče tih pitanja, stranke su se zapravo dogovorile da se ne slažu, ali uprkos njihovim tvrdnjama oko tih tačaka, obavezale su se da će voditi

pregovore u najvećoj mogućoj mjeri s ciljem postizanja dogovora o rješenju...

Sud smatra da je temeljni princip iz predmeta *North Sea Continental Shelf Cases* relevantan za postojeći spor. Kao je naveo Međunarodni sud pravde, on potvrđuje i konkretizira uobičajeno značenje pojma 'pregovori'. Da bi pregovori bili konstruktivni, u njih se mora ući s ciljem postizanja dogovora. Iako, kako smo istakli, dogovor o vođenju pregovora nužno ne podrazumijeva obavezu postizanja dogovora, on podrazumijeva da će se poduzeti ozbiljni naponi prema tom cilju.”

PRAVO

I. PRETHODNI PRIGOVORI VLADA

51. Vlade Srbije, Slovenije i Makedonije tvrdile su u fazi ocjene dopuštenosti da aplikanti nisu iscrpili sva domaća pravna sredstva. Sud je konstatirao da ovo pitanje zadire u samu bit člana 13. i da bi bilo prikladnije ispitivati ga u fazi razmatranja merituma prijave (vidjeti tačku 4. u gornjem tekstu). Prema tome, podnesci stranaka i ocjena Suda u tom smislu izneseni su u tačkama 76-90. u daljem tekstu.

52. Sud konstatira da su Vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske dostavile dalje podneske u prilog svom prigovoru postavljenom u fazi razmatranja dopuštenosti u pogledu kompatibilnosti aplikacije *ratione personae*. Međutim, nakon što je proučio ove podneske, Sud nalazi da one ne daju nikakvog osnova za ponovno razmatranje zaključka do kojeg je Sud došao u odluci o dopuštenosti aplikacije u ovom predmetu, odnosno da su tužene države prihvatile da „stara“ devizna štednja predstavlja dio finansijskih obaveza SFRJ koje one trebaju podijeliti (vidjeti tačke 38. i 58. te odluke). Sud će ove podneske razmatrati jedino u mjeri u kojoj one imaju utjecaja na osnovanost pitanja pokrenutih na osnovu člana 1. Protokola br. 1.

53. Sud će se ograničiti na to da naglasi da kvalifikacija ovog pitanja kao pitanja sukcesije isključivo zahtijeva, s obzirom na primjenjivo međunarodno pravo, da sveukupni ishod podjele imovine i dugova države prednice bude pravičan. U tom slučaju, države mogu slobodno odlučiti o konkretnim uvjetima sporazuma o poravnanju, koristeći mehanizme koje smatraju prikladnim, vezano između ostalih pitanja za isplatu „stare“ devizne štednje. Ovaj zadatak ne može uraditi Sud u Strasbourg.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 1. PROTOKOLA br. 1

54. Član 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju glasi kako slijedi:

“Svako fizičko ili pravno lice ima pravo na mirno uživanje svog vlasništva. Niko se ne smije lišiti svog vlasništva, osim u javnom interesu i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim principima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primjeni zakone koje smatra potrebnim da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.”

A. Podnesci stranaka

1. Aplikanti

55. Aplikanti su tvrdili da tužene države, kao države sljednice SFRJ, trebaju isplatiti njihovu „staru“ deviznu štednju s obzirom na činjenicu da nisu uspjele riješiti ovo preostalo pitanje sukcesije.

2. Vlada Bosne i Hercegovine

56. Vlada se nije složila s utvrđenim stanovištem Suda da pitanje „stare“ devizne štednje položene u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke predstavlja pitanje sukcesije (vidjeti odluku o dopuštenosti u ovom predmetu, § 58). S tim u vezi, ona je tvrdila da pitanje garancija SFRJ za „staru“ deviznu štednju o kojima se govori u Aneksu C Ugovora o pitanjima sukcesije treba razlikovati od pitanja „stare“ devizne štednje kao takve. Osim toga, iako priznaje da „stara“ devizna štednja nije izričito spomenuta u Aneksu G Ugovora o pitanjima sukcesije koji se tiče privatne imovine i stečenih prava, Vlada je tvrdila da je važnije što ona nisu izričito isključena. Vlada je isticala da je odnos između štediša i banaka bio odnos privatnopravne prirode, uprkos garancijama SFRJ za „staru“ deviznu štednju, te da su štediše u naprijed spomenutim podružnicama bile u takvom privatno-pravnom odnosu ne sa samim podružnicama nego s matičnim bankama (odnosno s Ljubljanskom bankom Ljubljana i Investbankom). S obzirom na to da je Ljubljanska banka Ljubljana imala sjedište u Sloveniji, a Investbanka u Srbiji i, što je još važnije, da je većina sredstava njihovih podružnica najvjerojatnije završila u Sloveniji, odnosno Srbiji (vidjeti tačke 21. i 27. u gornjem tekstu), ova Vlada je tvrdila da bi stoga Slovenija i Srbija trebale biti odgovorne u predmetnom slučaju. U tom smislu, Vlada se pozvala na odluke slovenskih sudova navedene u tački 38. u gornjem tekstu i na odluku srbijanskih sudova u predmetu *Škerović protiv Srbije* (dec.), br. 32472/03, od 4. januara 2007. godine. Vlada se također pozvala na odluku AP 164/04 Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 1. aprila 2006., § 68, kojom je utvrđeno da Bosna i Hercegovina nije odgovorna za staru deviznu štednju položenu u podružnicama koje su bile predmet razmatranja u tom slučaju.

57. Što se tiče obaveze utvrđenih u članu 7. Aneksa C Ugovora o pitanjima sukcesije da se pregovara o pitanju garancija SFRJ za „staru“ deviznu štednju, Vlada Bosne i Hercegovine je ustvrdila da je učinila ozbiljne napore u pravcu postizanja dogovora, dok su Srbija i Slovenija cijelo vrijeme insistirale na svojim stavovima bez namjere da razmotre bilo kakvo modificiranje. Tačno je da se od Bosne i Hercegovine očekivalo da sazove naredni sastanak Stalnog zajedničkog odbora u Sarajevu još od 2010. godine. Međutim, Vlada je ustvrdila da je razlog tome činjenica da se države sljednice još uvijek nisu usaglasile oko dnevnog reda tog sastanka (prema Pravilu 5. Poslovnika o radu tog Odbora, sastanak se ne može održati ako nije usaglašen dnevni red). Vlada Bosne i Hercegovine je dodala da su njene delegacije na bilateralnim sastancima sa svojim slovenskim kolegama u nekoliko navrata postavljale pitanje „stare“ devizne štednje položene u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana. Slovenska strana je navodno odbila bilo kakve razgovore jednostavno zato što pregovori o sukcesiji u tom pogledu nisu zaključeni.

3. Vlada Hrvatske

58. Hrvatska vlada tvrdi da Srbija i Slovenija trebaju biti odgovorne u ovom predmetu. Njeni razlozi su slični razlozima koje je iznijela Vlada Bosne i Hercegovine (vidjeti tačku 56. u gornjem tekstu). Što se tiče obaveze pregovaranja utvrđene u članu 7. Aneksa C Ugovora o pitanjima sukcesije, ova Vlada smatra da je ona pregovarala u dobroj vjeri, dok Vlade Srbije i Slovenije nisu pokazale nikakvu spremnost da odustanu od ranijih stavova.

4. Vlada Srbije

59. Nakon duge analize međunarodne prakse u pogledu *pactum de negotiando*, Vlada Srbije je ustvrdila da je pregovarala u dobroj vjeri. Što se tiče ponašanja drugih država sljednica, ona je kritizirala posebno Hrvatsku zbog toga što je BIS obavijestila o svojoj spremnosti za nastavak pregovora o ovom pitanju tek 2010. godine (vidjeti tačku 44. u gornjem tekstu). Ako bi Sud smatrao da se Srbija umiješala u „imovinu“ gospodina Šahdanovića u smislu člana 1. Protokola br. 1, Vlada Srbije smatra da je to miješanje bilo opravdano jer je ona jednostavno zamrzнула njegovu štednju u tuzlanskoj podružnici Investbanke do okončanja pregovora o sukcesiji (vidjeti tačku 34. u gornjem tekstu). Na kraju, tvrdili su da je najviše Bosna i Hercegovina imala koristi od „stare“ devizne štednje položene u tuzlanskoj podružnici Investbanke; tako da je treba smatrati odgovornom u ovom predmetu. U prilog svom stavu, Vlada Srbije je dostavila ugovor prema kojem je izvjesni E.M. iz Tuzle dobio dinarski kredit od tuzlanske podružnice Investbanke u zamjenu za svoj devizni depozit.

5. *Vlada Slovenije*

60. Vlada Slovenije je tvrdila da pitanje „stare“ devizne štednje položene u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke predstavlja pitanje sukcesije. Oni su dalje tvrdili da je Slovenija sve vrijeme radila na iznalaženju rješenja za raspodjelu garancija SFRJ za „staru“ deviznu štednju, ali su njeni naponi propali zbog frustracija Bosne i Hercegovine i Hrvatske u vezi sa pregovorima. Vlada Slovenije je posebno kritizirala Hrvatsku zbog toga što je odbila rješavanje ovog pitanja 1999. godine putem arbitraže MMF-a; što je odbila da o njemu raspravlja na sastancima Stalnog zajedničkog odbora; što je pristala na nastavak pregovora pod pokroviteljstvom BIS-a, navodno pod pritiskom Evropske unije, tek 2010. godine (vidjeti tačku 44. u gornjem tekstu); što je tu ponudu povukla nakon zatvaranja pregovora o pristupanju Evropskoj uniji 2011. godine i, konačno, što je onemogućila zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana da obavlja redovnu bankarsku djelatnost i tako generira dodatna sredstva. Vlada Slovenije je kritizirala Bosnu i Hercegovinu zbog toga što je poduzela niz jednostranih mjera ubrzo nakon zaključivanja pregovora pod pokroviteljstvom BIS-a, s ciljem unaprjeđenja svoje pregovaračke pozicije prema Sloveniji: 15. jula 2002. godine Vlada FBiH usvojila je odluku kojom se od Ministarstva pravde zahtijeva da predloži izmjene i dopune Zakona o postupku upisa pravnih lica u sudski registar iza 2000. godine kako bi se retroaktivno produžio rok zastare za brisanje upisa u registar poslovnih subjekata iz 1993. godine vezano za domaću Ljubljansku banku Sarajevo i kojom se od upravnog odbora te banke, kojeg je imenovalo Ministarstvo finansija, zahtijeva da podnese zahtjev za brisanje tog upisa (vidjeti tačku 24. u gornjem tekstu). U zaključku, Vlada Slovenija je tvrdila da Bosna i Hercegovina i Hrvatska trebaju biti odgovorne u predmetnom slučaju.

61. Što se tiče transfera deviza iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana prema Narodnoj banci Slovenije, Vlada Slovenije je prikazala da je dio ovih sredstava kasnije vraćen u Sarajevo. Ona je tvrdila da su preostala sredstva prenesena u NBJ. Međutim, iako je Vlada Slovenije prikazala da su ova sredstva zaista evidentirana kao potraživanje sarajevske podružnice prema NBJ, ona nije dokazala da su sredstva fizički prebačena u NBJ (vidjeti tačku 11. u gornjem tekstu). U tom smislu, Vlada Slovenije pozvala je Sud da ne prihvati nijednu teoriju prema kojoj bi novac u fizičkom obliku bio vrijedniji od knjigovodstvene vrijednosti novca (odnosno, transakcija na papiru).

6. *Vlada Makedonije*

62. Vlada Makedonije je tvrdila da nije prekršila imovinska prava aplikantata jer je pregovore o ovom pitanju vodila u dobroj vjeri.

B. Ocjena Suda

1. *Primjenjivo pravilo člana 1. Protokola br. 1*

63. Kao što je Sud više puta napomenuo, član 1 Protokola br. 1 obuhvata tri pravila: prvo pravilo, navedeno u prvoj rečenici prvog stava, je generalne prirode i iskazuje princip mirnog uživanja imovine; drugo pravilo, sadržano u drugoj rečenici prvog stava obuhvata lišavanje imovine i podvrgava ga određenim uvjetima; treće pravilo, navedeno u drugom stavu, potvrđuje da Strane potpisnice imaju pravo, između ostalog, da kontroliraju korištenje imovine u skladu sa općim interesom. Drugo i treće pravilo odnose se na posebne slučajeve miješanja u pravo na mirno uživanje imovine i treba ih tumačiti u svjetlu općeg principa formuliranog u prvom pravilu (vidjeti, među ostalim izvorima *Iatridis v. Greece* [GC], br. 31107/96, § 55, ECHR 1999-II).

64. Pred Sudom se nije osporavalo da potraživanja aplikanata u ovom predmetu nikada nisu ukinuta, ali oni ipak dugi niz godina nisu bili u mogućnosti da slobodno raspolažu svojom „starom“ deviznom štednjom. Stoga će Sud ispitati ovaj predmet, kao i druge slične predmete (vidjeti predmet *Trajkovski v. Bivša Jugoslovenska Republika Makedonia* (dec.), br. 53320/99, ECHR 2002-IV i predmet *Suljagić v. Bosnia and Herzegovina*, br. 27912/02, 3. novembar 2009) prema trećem pravilu ovog člana.

2. *Opći principi*

65. Opći principi tumačenja člana 1. Protokola br. 1 (princip zakonitosti, princip legitimnog cilja i princip pravedne ravnoteže) su ponovo istaknuti u naprijed navedenom predmetu *Suljagić*, §§ 40-44.

3. *Primjena općih principa na predmetni slučaj*

66. Sud je spreman da prihvati da su princip zakonitosti i princip legitimnog cilja ispoštovani u ovom slučaju (vidjeti naprijed navedene predmete *Trajkovski* i *Suljagić*). Sud će stoga ispitivati ključno pitanje, odnosno da li je uspostavljena pravična ravnoteža između općeg interesa i prava aplikanata koja garantira ovaj član.

67. Polaganjem deviznih sredstava u banke, devizne štediša su stekle pravo da u svakom trenutku iz banaka mogu podići svoje depozite zajedno s akumuliranom kamatom. Njihova potraživanja prema bankama nadživjela su raspad SFRJ (vidjeti odluku o dopuštenosti u ovom predmetu, tačke 53-54). Mada je tačno da je država garantovala za svu „staru“ deviznu štednju, ta garancija se mogla aktivirati jedino na zahtjev banke, a nijedna od banaka u ovom slučaju nije podnijela takav zahtjev (vidjeti tačku 9. u gornjem tekstu). Stoga, odgovornost nije prešla sa ovih banaka na SFRJ. Isto tako treba konstatirati da podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke nisu imale svojstvo zasebnog pravnog lica u vrijeme raspada SFRJ; prema

registru poslovnih subjekata, one su nastupale u ime i za račun matičnih banaka.

S obzirom na naprijed navedeno, Sud cijeni da su Ljubljanska banka sa sjedištem u Sloveniji i Investbanka sa sjedištem u Srbiji bile i dalje odgovorne za staru deviznu štednju u svojim podružnicama, bez obzira na to gdje su se one nalazile, sve do raspada SFRJ. Sud će u daljem tekstu razmatrati period nakon raspada SFRJ.

68. Što se tiče Ljubljanske banke Ljubljana, Vlada Slovenije je prvo nacionalizirala, a zatim najveći dio njene imovine prenijela na novu banku; istovremeno, Vlada je potvrdila da Ljubljanska banka zadržava odgovornost za „staru“ deviznu štednju u svojim podružnicama u drugim državama sljednicama i s njima povezana potraživanja prema NBJ. Sud je već zaključio da država ugovornica može biti odgovorna za dugove preduzeća u državnom vlasništvu, čak i kada preduzeće ima status zasebnog pravnog lica, s tim da to preduzeće nema „značajnu institucionalnu i operativnu neovisnost o državi“ (vidjeti predmet *Mykhaylenky i drugi v. Ukraine*, br. 35091/02 *et al.*, § 43-45, ECHR 2004-XII). Jasno je da je Slovenija jedini dioničar stare Ljubljanske banke i da agencija Vlade upravlja ovom bankom. Pored toga, država je u velikoj mjeri odgovorna za nemogućnost banke da servisira svoje dugove (pošto je na osnovu zakona najveći dio svoje imovine prenijela na drugu banku). Sud konačno konstatira da je najveći dio sredstava sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana najvjerovatnije završio u Sloveniji (vidjeti tačku 21. u gornjem tekstu). Imajući u vidu sve ove faktore, Sud zaključuje da postoji dovoljno osnova da se Slovenija smatra odgovornom za dug banke prema gospođi Ališić i gospodinu Sadžaku u posebnim okolnostima ovog predmeta.

69. Sud je primio k znanju argument Vlade Slovenije da je status klijenata sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana bio daleko od jasnog u periodu 1992-2004. godine, zbog nedosljednosti zakona i prakse u Bosni i Hercegovini (vidjeti tačke 16. i 22-24. u gornjem tekstu). Međutim, situacija se u međuvremenu promijenila: pokazano je da od 2004. godine Bosna i Hercegovina nema namjeru da isplati ove štetiše. U tim okolnostima, Sud se slaže sa slovenskim sudovima u tome da su prethodne nedosljednosti sada irelevantne (vidjeti tačku 38. u gornjem tekstu).

70. Što se tiče Investbanke, ona je i dalje bila odgovorna za „staru“ deviznu štednju u svojim podružnicama u drugim državama sljednicama sve do 3. januara 2002. godine. Tog dana, nadležni sud u Srbiji je pokrenuo stečajni postupak nad tom bankom i državna garancija za „staru“ deviznu štednju u toj banci i njenim podružnicama je aktivirana (vidjeti tačku 35. u gornjem tekstu). Sud zatim konstatira da je Investbanka u potpunosti ili u velikom dijelu u društvenom vlasništvu. Sud je u sličnim predmetima protiv Srbije zaključio da je država odgovorna za dugove preduzeća u društvenom vlasništvu pošto su ona pod temeljitom kontrolom Vladine agencije (vidjeti, naročito predmet *R. Kačapor i drugi v. Srbije*, br. 2269/06 *et al.*, §§ 97-98,

15. januar 2008, vezano za preduzeće čiji je najveći dio kapitala u društvenom vlasništvu, i predmet *Rašković i Milunović v. Srbije*, br. 1789/07 i 28058/07, § 71, 31. maj 2011., vezano za preduzeće s društvenim i državnim kapitalom). Sud ne vidi razlog da odstupa od takve sudske prakse. Također, imajući u vidu činjenicu da je najveći dio sredstava tuzlanske podružnice Investbanke najvjerovatnije završio u Srbiji (vidjeti tačku 27. u gornjem tekstu) i da je Srbija prodala sve prostore podružnica koje se nalaze u Bosni i Hercegovini (vidjeti tačku 28. u gornjem tekstu), Sud zaključuje da postoji dovoljno osnova da se Srbija smatra odgovornom za dug ove banke prema gospodinu Šahdanović u posebnim okolnostima ovog predmeta.

71. Sud je zapazio stajalište Vlade Srbije, koje dijeli i Vlada Slovenije, da je Bosna i Hercegovina imala najviše koristi od „stare“ devizne štednje u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke na njenoj teritoriji, s obzirom na činjenicu da su preduzeća sa sjedištem u toj državi dobivala dinarske zajmove po vrlo povoljnim uvjetima u zamjenu za devize prebačene u Sloveniju i Srbiju (vidjeti tačku 12. u gornjem tekstu). Međutim, s obzirom na hiperinflaciju u bivšoj SFRJ te zatim i tokom rata u Bosni i Hercegovini, ovi dinarski zajmovi su brzo izgubili svu svoju vrijednost za razliku od „stare“ devizne štednje.

72. Nakon što je utvrdio da je Slovenija odgovorna za „staru“ deviznu štednju položenu u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i da je Srbija odgovorna za „staru“ deviznu štednju položenu u tuzlanskoj podružnici Investbanke, Sud mora konačno ispitati da li nemogućnost aplikacija da slobodno raspoložu svojom „starom“ deviznom štednjom u ovim podružnicama od 1991/92. godine predstavlja povredu člana 1. Protokola br. 1 od strane ovih država.

Objašnjenje Vlada Srbije i Slovenije za kašnjenje se u osnovi svodi na njihovu dužnost da pregovaraju o ovom pitanju u dobroj vjeri zajedno sa drugim državama sljednicama, kao što to traži međunarodno pravo. Svako jednostrano rješenje bi, po njihovom mišljenju, bilo suprotno toj dužnosti.

73. Međutim, Sud se s ovim ne slaže. Dužnost da se pregovara ne sprječava države sljednice da usvoje privremene mjere s ciljem zaštite interesa štediša. Vlada Hrvatske je isplatila veliki dio „stare“ devizne štednje svojih građana iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana (vidjeti tačku 32. u gornjem tekstu), a Vlada Makedonije je isplatila ukupan iznos „stare“ devizne štednje iz podružnice te banke u Skopju (vidjeti tačku 39. u gornjem tekstu). Istovremeno, ove dvije Vlade nikada nisu odustale od svog stava da Vlada Slovenije u konačnici treba biti odgovorna i nastavile su na međudržavnom nivou tražiti nadoknadu iznosa isplaćenih sredstava (posebno u kontekstu pregovora o sukcesiji). Mada se određena kašnjenja mogu opravdati u izuzetnim okolnostima (vidjeti, po analogiji, predmet *Immobiliare Saffi v. Italy* [GC], br. 22774/93, § 69, ECHR 1999-V), Sud smatra da je trajna nemogućnost aplikacija da

slobodno raspoložu svojom štednjom, uprkos neuspjehu pregovora 2002. godine pod pokroviteljstvom BIS-a vođenih u okviru Ugovora o pitanjima sukcesije i nepostojanju bilo kakvih konstruktivnih pregovora o ovom pitanju nakon toga, svakako u suprotnosti sa članom 1. Protokola br. 1.

74. Stoga, trebalo bi utvrditi da je došlo do povrede člana 1. Protokola br. 1 od strane Slovenije u odnosu na gospođu Ališić i gospodina Sadžaka, odnosno od strane Srbije u odnosu na gospodina Šahdanovića, osim ako su aplikanti propustili da iscrpe sva domaća pravna sredstva (za konačni zaključak Suda u pogledu ovog člana, vidjeti tačku 91. u daljem tekstu). U pogledu drugih tuženih država, ne treba utvrditi da je došlo do povrede ovog člana.

III. NAVODNA POVREDA ČLANA 13. KONVENCIJE

75. Član 13. Konvencije glasi:

“Svako čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji prekršeni ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred domaćim državnim tijelom, čak i u slučaju kad su tu povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.”

A. Podnesci stranaka

1. Aplikanti

76. Aplikanti su tvrdili da ni u jednoj tuženoj državi nisu imali na raspolaganju djelotvoran pravni lijek za svoje žalbe prema članu 1. Protokola br. 1.

2. Tužene Vlade

77. Vlada Slovenije je izjavila da su aplikanti na raspolaganju imali sljedeća pravna sredstva. Prvo, mogli su podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima. Ova Vlada se pozvala na određeni broj domaćih presuda koje su ili postale konačne prije 1997. godine, kada su obustavljeni postupci vezani za podružnice stare Ljubljanske banke u drugim državama sljednicama, ili su donesene nakon odluke iz 2009. godine kojom je obustavljanje postupaka proglašeno neustavnim (vidjeti tačku 38. u gornjem tekstu). Osim toga, aplikanti su mogli podnijeti tužbu protiv Republike Slovenije. U slučaju negativne odluke o meritumu ili procesne odluke o obustavi postupka, oni bi bili u mogućnosti da podnesu ustavnu žalbu. Pored toga, aplikanti su mogli podnijeti zahtjev Ustavnom sudu Slovenije za pokretanje postupka apstraktne ocjene ustavnosti obustave postupaka u periodu 1997-2009. godine i/ili nepreuzimanja odgovornosti od strane države za „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj podružnici stare Ljubljanske banke. U suprotnom,

aplikanti su mogli podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred hrvatskim sudovima: više od 500 klijenata zagrebačke podružnice stare Ljubljanske banke je dobilo presude, a 63 njih je do sada dobilo isplatu „stare“ devizne štednje prinudnom prodajom imovine te banke sa sjedištem u Hrvatskoj (vidjeti tačku 32. u gornjem tekstu).

78. Vlada Srbije je također bila mišljenja da su aplikanti imali na raspolaganju razna pravna sredstva. Vlada je izjavila da je gospodin Šahdanović trebao prijaviti svoje potraživanje prema tuzlanskoj podružnici Investbanke u stečajnom postupku. Istovremeno, ova Vlada je priznala da nijedan od klijenata podružnica Investbanke koje se nalaze u Bosni i Hercegovini nije dobio isplatu svoje „stare“ devizne štednje u kontekstu tih stečajnih postupaka. Vlada je zatim izjavila da je gospodin Šahdanović trebao pokrenuti građanski postupak protiv Investbanke pred srbijanskim sudovima. Konačno, Vlada je tvrdila da je on trebao pokušati podići svoju štednju na osnovu humanitarnih razloga (vidjeti tačku 33. u gornjem tekstu).

79. Vlada Makedonije je izjavila da su aplikanti trebali iscrpiti sva domaća pravna sredstva u Srbiji i Sloveniji, ne ulazeći u detalje.

80. Suprotno tome, Vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske isticale su da aplikanti nisu imali na raspolaganju nikakva djelotvorna pravna sredstva, s obzirom na obustavu svih postupaka koji su se odnosili na „staru“ deviznu štednju u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke koje su se nalazile u drugim državama sljednicama (vidjeti tačke 34. i 38. u gornjem tekstu). Osim toga, čak i da su aplikanti dobili odluke kojima se staroj Ljubljanskoj banci nalaže da im isplati njihovu štednju, one najvjerojatnije ne bi bile izvršene zbog zakona iz 1994. godine koji je tu banku ostavio s ograničenim sredstvima (vidjeti tačku 37. u gornjem tekstu).

B. Ocjena Suda

81. Sud je u više navrata zaključio da član 13. garantuje dostupnost pravnog sredstva na nacionalnom nivou u cilju provođenja suštine prava zaštićenih Konvencijom u bilo kojem obliku u kojem su ta prava osigurana u domaćem pravnom poretku. Stoga je učinak člana 13. takav da zahtijeva postojanje domaćeg pravnog sredstva kojim će se rješavati suština „osnovane žalbe“ u skladu sa Konvencijom i osigurati odgovarajuća naknada. Iako se obim obaveza država ugovornica prema članu 13. razlikuje ovisno o prirodi žalbe aplikanta, pravno sredstvo koje zahtijeva član 13. mora biti djelotvorno u praksi kao i u zakonu. „Djelotvornost pravnog sredstva“ u smislu člana 13. ne ovisi o izvjesnosti povoljnog ishoda za aplikanta. Isto tako „nadležna vlast“ navedena u toj odredbi ne mora nužno biti pravosudno tijelo; ali ako ono to nije, njegove ovlasti i garancije koje daje su relevantne za utvrđivanje djelotvornosti pravnog sredstva. Isto tako, čak i ako jedno pravno sredstvo samo po sebi u potpunosti ne zadovoljava zahtjeve iz člana 13. ukupnost pravnih sredstava koja su osigurana unutar

domaćeg prava ih možda zadovoljava (vidjeti predmet *Kudła v. Poland* [GC], br. 30210/96, § 157., ECHR 2000-XI). Treba ponovo istaći da iako mogu postojati izuzeci koji su opravdani posebnim okolnostima u nekom predmetu, ocjena o tome da li su iscrpljena domaća pravna sredstva se obično vrši s obzirom na datum kada je aplikacija podnesena Sudu (vidjeti predmet *Baumann v. France*, br. 33592/96, § 47., ECHR 2001-V, i predmet *Babylonová v. Slovakia*, br. 69146/01, § 44., ECHR 2006-VIII). I na kraju, kao opće pravilo, aplikanti koji žive izvan jurisdikcije države ugovornice nisu oslobođeni obaveze iscrpljivanja pravnih sredstava u toj državi (vidjeti, po analogiji, predmet *Demopoulos i drugi v. Turkey* (dec.) [GC], br. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04 i 21819/04, § 98, ECHR 2010).

82. Vraćajući se na ovaj predmet, Sud će prvo cijeniti da li se tužba protiv stare Ljubljanske banke ili Republike Slovenije pred slovenskim sudovima, zahtjev Ustavnom sudu Slovenije za pokretanje postupka apstraktne ocjene ustavnosti i tužba protiv stare Ljubljanske banke pred hrvatskim sudovima, posmatrani odvojeno ili zajedno, mogu smatrati djelotvornim domaćim pravnim sredstvima u pogledu nemogućnosti gospođe Ališić i gospodina Sadžaka da slobodno raspolažu svojom „starom“ deviznom štednjom u sarajevskoj podružnici stare Ljubljanske banke. Sud će zatim cijeniti da li se zahtjev nadležnom stečajnom sudu u Srbiji, tužba protiv Investbanke pred srbijanskim sudovima i zahtjev za podizanje sredstava iz humanitarnih razloga, posmatrani odvojeno ili zajedno, mogu smatrati djelotvornim domaćim pravnim sredstvima u pogledu nemogućnosti gospodina Šahdanovića da slobodno raspolaže svojom „starom“ deviznom štednjom u tuzlanskoj podružnici Investbanke.

1. U pogledu sarajevske podružnice stare Ljubljanske banke

(a) Građanska tužba protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima

83. Sud zapaža da je Okružni sud Ljubljana donio mnoge presude kojima se staroj Ljubljanskoj banci nalaže da isplati „staru“ deviznu štednju položenu u njenim podružnicama u Sarajevu i Zagrebu, zajedno s kamatom, i da je najmanje jedna takva presuda, koja se odnosi upravo na sarajevsku podružnicu, već postala konačna (vidjeti tačku 38. u gornjem tekstu). Međutim, s obzirom na činjenicu da je zakon iz 1994. godine tu banku ostavio s ograničenim sredstvima, nije izvjesno da li će ove presude biti izvršene (vidjeti tačku 37. u gornjem tekstu). Doista, Vlada Slovenije nije uspjela dokazati da je barem jedna ovakva presuda izvršena. Stoga, do sada nema dokaza o tome da je ovo pravno sredstvo moglo osigurati odgovarajuću i dovoljnu naknadu aplikantima.

(b) Građanska tužba protiv Republike Slovenije pred slovenskim sudovima

84. Određeni broj klijenata sarajevske i zagrebačke podružnice stare Ljubljanske banke pokrenuo je građanske postupke protiv Republike Slovenije. S obzirom da niti jedan nije do sada bio uspješan (vidjeti tačku 38. u gornjem tekstu) Sud smatra da ovo pravno sredstvo aplikantima nije ponudilo razumne izgleda za uspjeh (vidjeti, po analogiji, predmet *E.O. i V.P. v. Slovakia*, br. 56193/00 i 57581/00, § 97, 27. april 2004).

(c) Zahtjev Ustavnom sudu Slovenije

85. Sud zapaža da prema članu 24. Zakona o Ustavnom sudu iz 2007. godine svaki pojedinac koji dokaže pravni interes može uložiti zahtjev za pokretanje postupka apstraktne ocjene ustavnosti (vidjeti tačku 36. u gornjem tekstu). U ovom predmetu nije neophodno odlučivati o djelotvornosti ovog pravnog sredstva općenito. Čak i pod pretpostavkom da bi ono moglo biti djelotvorno u nekom drugom kontekstu, ono nije moglo osigurati prikladnu i dovoljnu naknadu aplikantima u ovom predmetu iz sljedećih razloga.

Što se tiče djelotvornosti zahtjeva Ustavnom sudu Slovenije za pokretanje postupka ocjene ustavnosti obustavljanja postupaka iz perioda 1997-2009. godina, tačno je da je takav zahtjev dvoje hrvatskih štediša bio uspješan u smislu da je Ustavni sud Slovenije proglasio obustavu postupka neustavnom omogućivši nastavak svih građanskih postupaka u vezi ovog pitanja (vidjeti tačku 38. u gornjem tekstu). Međutim, oni nisu dobili nikakvu odštetu niti ikakvu drugu naknadu. Osim toga, činjenica da su njihovi građanski postupci tada nastavljeni nije sama po sebi dovoljna da bi se zahtjev Ustavnom sudu smatrao djelotvornim pravnim sredstvom, pošto je Sud već utvrdio (vidjeti tačke 83. i 84. u gornjem tekstu) da građanski postupak ili nije bio u stanju osigurati prikladnu i dovoljnu naknadu ili aplikantima nije ponudio razumne izgleda za uspjeh.

Što se tiče djelotvornosti zahtjeva Ustavnom sudu Slovenije za pokretanje postupka ocjene ustavnosti odredbe kojom se ograničava odgovornost države za „staru“ deviznu štednju u domaćim podružnicama stare Ljubljanske banke, ta odredba je ugrađena u Ustavni zakon iz 1991. godine koji nije predmet ocjenjivanja od strane tog suda (vidjeti tačku 36. u gornjem tekstu).

(d) Građanska tužba protiv stare Ljubljanske banke pred hrvatskim sudovima

86. Sud je ranije zaključio da se u predmetima koji se tiču raspodjele odgovornosti za „staru“ deviznu štednju među državama sljednicama SFRJ, kao što je ovaj predmet, od aplikanata razumno može očekivati da traže naknadu pred sudovima gdje su drugi aplikanti bili uspješni, a koji se nalaze u bilo kojoj od država sljednica (vidjeti predmet *Kovačić i drugi*, gore spomenut, § 265). Tačno je da je nekim štedišama zagrebačke podružnice stare Ljubljanske banke isplaćena njihova „stara“ devizna štednja, i to

prinudnom prodajom imovine te banke koja se nalazila u Hrvatskoj (vidjeti tačku 32. u gornjem tekstu). Međutim, Vlada Slovenije nije mogla dokazati da je ijedan štediša iz sarajevske podružnice bio uspješan pred hrvatskim sudovima. Sud stoga smatra da ni ovo pravno sredstvo nije aplikantima ponudilo razumne izgleda za uspjeh.

2. U pogledu tuzlanske podružnice Investbanke

(a) Zahtjev nadležnom stečajnom sudu u Srbiji

87. Iako je stotine klijenata iz podružnica Investbanke u Bosni i Hercegovini uložilo ovakve zahtjeve pred nadležnim stečajnim sudom, nijedan od njih do sada nije bio uspješan (vidjeti tačku 35. u gornjem tekstu). Prema tome, proizlazi da ovo pravno sredstvo nije ponudilo gospodinu Šahdanoviću razumne izgleda za uspjeh.

(b) Gradanska tužba protiv Investbanke pred srbijanskim sudovima

88. Premda je tačno da je početkom 1990-ih godina mali broj štediša u podružnicama banaka koje su imale sjedište u Srbiji, a nalazile su se izvan Srbije, dobio presude pred srbijanskim sudovima kojima se tim bankama nalaže da isplate „staru“ deviznu štednju (vidjeti činjenice u predmetu *Šekerović protiv Srbije* (dec.), br. 32472/03, 4. januar 2006. godine) Vlada Srbije nije uspjela dokazati da je bilo koja ovakva presuda zapravo i izvršena prije zakonskog obustavljanja 1998. godine svih izvršnih postupaka koji su se odnosili na ovo pitanje. Stoga, ovo pravno sredstvo nije moglo ponuditi prikladnu i dovoljnu naknadu gospodinu Šahdanoviću.

(c) Zahtjev za podizanje sredstava iz humanitarnih razloga

89. Sud zapaža da je „stara“ devizna štednja početkom 1990-ih godina mogla biti podignuta u ograničenoj mjeri, a posebno radi pokrivanja medicinskih ili troškova sahrane (vidjeti tačku 33. u gornjem tekstu). Kako nema naznaka, a posebno dokaza, da je gospodin Šahdanović imao bilo kakve troškove ovakve vrste u to vrijeme, ovo pravno sredstvo mu nije bilo na raspolaganju.

3. Zaključak

90. S obzirom na naprijed navedeno, aplikanti nisu imali na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo za svoje žalbe po članu 1. Protokola br. 1. Kako je Slovenija odgovorna za „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, a Srbija za „staru“ deviznu štednju u tuzlanskoj podružnici Investbanke (vidjeti tačke 68. i 70. u gornjem tekstu) Sud utvrđuje da je došlo do povrede člana 13. od strane Slovenije u odnosu na gospodu Ališić i gospodina Sadžaka i od strane Srbije u odnosu na gospodina Šahdanovića. Kao rezultat toga, Sud odbacuje prigovore Vlada u

pogledu neiscrpljivanje domaćih pravnih sredstava od strane aplikanta (vidjeti tačku 51. u gornjem tekstu). U odnosu na druge tužene države, Sud utvrđuje da ne postoji povreda člana 13.

IV. KONAČNI ZAKLJUČAK U POGLEDU ČLANA 1. PROTOKOLA br. 1

91. U svjetlu prethodnog zaključka u pogledu člana 1. Protokola br. 1, navedenog u tački 74. u gornjem tekstu, i zaključka o navodnom neiscrpljivanju svih domaćih pravnih sredstava od strane aplikanta, navedenom u tački 90. u gornjem tekstu, Sud zaključuje da je došlo do povrede člana 1. Protokola br. 1 od strane Slovenije u odnosu na gospođu Ališić i gospodina Sadžaka i od strane Srbije u odnosu na gospodina Šahdanovića. Sud nadalje zaključuje da nije došlo do povrede ovog člana od strane bilo koje druge tužene države.

V. NAVODNA POVREDA ČLANA 14. KONVENCIJE

92. Član 14. Konvencije glasi:

„Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.”

93. Aplikanti su isticali povredu člana 14. u vezi sa članom 13. Konvencije i članom 1. Protokola br. 1, pozivajući se u osnovi na razloge na kojima počivaju njihove žalbe prema navedenim odredbama posmatranim pojedinačno. Nakon što je razmotrio zapažanja Vlada i s obzirom na svoje zaključke u pogledu člana 13. i člana 1. Protokola br. 1 navedene u tačkama 90-91. u gornjem tekstu, Sud smatra da nema potrebe da se ovo pitanje razmatra prema članu 14. u vezi sa navedenim članovima u odnosu na Srbiju i Sloveniju i da nije došlo do povrede člana 14. od strane drugih tuženih država.

VI. PRIMJENA ČLANA 46. KONVENCIJE

94. Relevantni dio Člana 46. Konvencije glasi kako slijedi:

„1. Visoke strane ugovornice obavezuju se da će poštovati konačnu presudu Suda u svakom predmetu u kojem su stranke.

2. Konačna presuda Suda dostavlja se Komitetu ministara koji nadzire njeno izvršenje. ...”

A. Podnesci stranaka

95. Vlade Srbije, Slovenije i Makedonije, kao i aplikanti, stavili su prigovor na primjenu postupka pilot-presude u ovom predmetu. Vlada Bosne i Hercegovine ustvrdila je da je ovaj predmet pogodan za taj postupak, pošto se tiče oko 130.000 štediša u sarajevskoj podružnici stare Ljubljanske banke, oko 132.000 štediša u zagrebačkoj podružnici te banke, koji nisu prenijeli svoju štednju na hrvatske banke (vidjeti tačku 32. u gornjem tekstu), i oko 132.000 štediša podružnica Investbanke u Bosni i Hercegovini. Hrvatska vlada je istakla da je u ovoj fazi teško reći da li je ovaj predmet pogodan za postupak pilot-presude ili ne.

B. Ocjena Suda

1. Opći principi

96. Sud ponavlja da član 46. Konvencije, kada se tumači u svjetlu člana 1., nameće tuženim državama pravnu obavezu da pod nadzorom Komiteta ministara primjene odgovarajuće opće i/ili pojedinačne mjere kako bi osigurale prava aplikanta za koja je Sud utvrdio da su povrijeđena. Ove mjere također treba poduzeti i u odnosu na druge osobe koje se nalaze u istom položaju kao i aplikanti, posebno kroz rješavanje problema koji su doveli do povreda koje je Sud utvrdio (vidjeti predmet *Lukenda v. Slovenia*, br. 23032/02, § 94, ECHR 2005-X). Ova obaveza se stalno naglašavala pred Komitetom ministara prilikom nadzora nad izvršenjem presuda Suda (vidjeti ResDH(97)336, IntResDH(99)434, IntResDH(2001)65 i ResDH(2006)1).

97. Kako bi omogućio djelotvornu provedbu svojih presuda, Sud može usvojiti postupak pilot-presude koji mu omogućava da jasno identificira strukturalne probleme koji leže u osnovi povreda i utvrdi mjere koje tužene države trebaju poduzeti kako bi ih otklonile (vidjeti Pravilo 61. Poslovnika Suda i predmet *Broniowski v. Poland* [GC], br. 31443/96, §§ 189-94., ECHR 2004-V). Cilj ovog postupka je da omogući da se na najbrži i najdjelotvorniji način riješi loše funkcioniranje pravnog poretka u državi koje ugrožava zaštitu prava iz Konvencije (vidjeti predmet *Volkenberg and Others v. Poland* (dec.), br. 50003/99, § 34., ECHR 2007-XIV). Iako mjere tužene države trebaju prvenstveno biti usmjerene na rješavanje takvog lošeg funkcioniranja i uvođenje, gdje je to potrebno, djelotvornih domaćih pravnih sredstava u pogledu povreda o kojima je ovdje riječ, one također mogu uključiti i *ad hoc* rješenja kao što su prijateljske nagodbe s aplikantima ili jednostrane ponude za otklanjanje povreda u skladu sa zahtjevima iz Konvencije. Sud može odlučiti da odgodi razmatranje sličnih predmeta, dajući time tuženim državama mogućnost da ih riješe na različite načine (vidjeti, među brojnim odlukama, odluku u predmetu *Burdov v. Russia* (no. 2), no. 33509/04, § 127., ECHR 2009). Ukoliko, međutim, tužena država ne

usvoji takve mjere nakon donošenja pilot-presude i nastavi s kršenjem Konvencije, Sud neće imati drugog izbora nego da nastavi razmatranje svih sličnih aplikacija koje se nalaze pred Sudom i donese odgovarajuće presude kako bi osigurao djelotvorno poštivanje Konvencije (vidjeti predmet *E.G. v. Poland* (dec.), br. 50425/99, § 28., ECHR 2008).

2. Primjena principa na predmetni slučaj

98. Povrede koje je Sud utvrdio u ovom predmetu pogađaju veliki broj ljudi. Postoji više od 1.650 sličnih aplikacija, podnesenih u ime više od 8.000 osoba pred ovim Sudom. Prema tome, Sud smatra da je prikladno primijeniti postupak pilot-presude u ovom predmetu, bez prejudiciranja prigovora stranaka u tom smislu.

99. Iako u pravilu nije na Sudu da odlučuje o tome koje korektivne mjere mogu biti prikladne kako bi se ispunile obaveze tuženih država prema članu 46. Konvencije, s obzirom na sistemski problem koji je identificiran, Sud smatra da je bez sumnje potrebno poduzeti generalne mjere na nacionalnom nivou za izvršenje ove presude.

Konkretno, Slovenija treba poduzeti sve potrebne mjere u roku od šest mjeseci od dana kad ova presuda postane konačna kako bi omogućila gospođi Ališić, gospodinu Sadžaku i svim drugim osobama koje se nalaze u istoj situaciji da im se isplati njihova „stara“ devizna štednja pod istim uvjetima pod kojima je ona isplaćena osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka. U istom roku, Srbija treba poduzeti sve potrebne mjere kako bi omogućila gospodinu Šahdanoviću i svim drugim osobama koje se nalaze u istoj situaciji da im se isplati njihova „stara“ devizna štednja pod istim uvjetima pod kojima je ona isplaćena državljanima Srbije koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka.

Što se tiče ranijih kašnjenja, Sud ne smatra da je u ovom trenutku potrebno dosuditi odgovarajuću naknada svim osobama koje su pogođene tim kašnjenjem. Ako, međutim, Srbija ili Slovenija propuste da primjene naprijed navedene generalne mjere i nastave s kršenjem Konvencije, Sud može ponovo razmatrati pitanje naknade u nekom budućem sličnom predmetu protiv ovih država (vidjeti, po analogiji, predmet *Suljagić*, § 64).

100. Mora se naglasiti da se naprijed navedene naredbe ne odnose na osobe kojima su, iako se nalaze u istom položaju kao i aplikanti u ovom predmetu, ostale države sljednice u potpunosti isplatile njihovu „staru“ deviznu štednju, kao što su osobe koje su mogle podići svoju „staru“ deviznu štednju na osnovu humanitarnih razloga (vidjeti tačke 17. i 33. u gornjem tekstu) ili je koristiti u procesu privatizacije (vidjeti tačku 22. u gornjem tekstu), kao i osobe kojima su Vlada Makedonija i Vlada Hrvatske isplatile njihovu „staru“ deviznu štednju koju su te osobe imale u podružnicama Ljubljanske banke u Zagrebu i Skopju (vidjeti tačke 32. i 39. u gornjem tekstu). Srbija i Slovenija stoga mogu isključiti ove osobe iz

svojih planova isplate. Međutim, ako je nekome „stara“ devizna štednja isplaćena na ovaj način samo djelimično, Srbija i Slovenija su sada odgovorne za preostali dio (Srbija za „staru“ deviznu štednju u svim podružnicama srbijanskih banaka, a Slovenija za tu štednju u svim podružnicama slovenskih banaka, bez obzira na mjesto gdje se neka podružnica nalazi i na državljanstvo zainteresiranog štediše).

101. Konačno, Sud odgađa razmatranje svih sličnih predmeta u periodu od šest mjeseci od dana kad ova presuda postane konačna (vidjeti, po analogiji, naprijed navedeni predmet *Suljagić*, § 65). Ova odluka ne utječe na ovlasti Suda da u svakom trenutku svaku takvu aplikaciju proglasi nedopuštenom ili je briše s liste predmeta u skladu s Konvencijom.

VII. PRIMJENA ČLANA 41. KONVENCIJE

102. Član 41. Konvencije glasi:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo zainteresirane visoke strane ugovornice omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud će po potrebi dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Šteta

103. Aplikanti su tražili isplatu svoje „stare“ devizne štednje s kamatom na ime materijalne štete. Sud je već dao naloge u tom smislu u tački 99. u gornjem tekstu.

104. Svaki aplikant je nadalje zahtijevao 4.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete. Vlade Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Makedonije tvrdile su da su ovi zahtjevi neopravdani. Međutim, Sud prihvata to da su aplikanti pretrpjeli određenu nematerijalnu štetu proisteklu iz povreda Konvencije utvrđenih u ovom predmetu. Vršeci procjenu na pravičnoj osnovi, kako to zahtijeva član 41. Konvencije, Sud dosuđuje tražene iznose (odnosno 4.000 eura gospođi Ališić i isti iznos gospodinu Sadžaku koje treba isplatiti Slovenija, te 4.000 eura gospodinu Šahdanoviću koje treba isplatiti Srbija).

B. Troškovi i izdaci

105. Aplikanti su također zahtijevali 59.500 eura na ime troškova i izdataka koje su imali pred Sudom. Vlade Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Makedonije smatrale su da je ovaj zahtjev pretjeran i neosnovan. Prema sudskoj praksi ovog Suda, aplikant ima pravo na nadoknadu troškova i izdataka jedino ako se dokaže da su oni stvarno i nužno nastali i da su razumnog iznosa. Dakle, aplikant ih je morao platiti, ili mora biti obavezan

da ih plati, u skladu sa zakonskom ili ugovornom obavezom, a ti troškovi su morali biti neizbježni kako bi se spriječila utvrđena povreda ili dobila naknada. Sud zahtijeva specifikacije po stavkama i fakture koje su dovoljno detaljne da mu omoguće da utvrdi u kojoj mjeri su naprijed navedeni zahtjevi ispunjeni. Pošto nisu dostavljene nikakve specifikacije troškova u ovom predmetu, Sud odbija ovaj zahtjev.

C. Zatezna kamata

106. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke, uvećanoj za tri procentna poena.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD

1. *Odbija* sa šest glasova prema jednom prigovore Vlada u pogledu propusta aplikanata da iscrpe domaća pravna sredstva;
2. *Jednoglasno utvrđuje* da je došlo do povrede člana 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Srbije u odnosu na gospodina Šahdanovića;
3. *Utvrdjuje* sa šest glasova prema jednom da je došlo do povrede člana 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Slovenije u odnosu na gospođu Ališić i gospodina Sadžaka;
4. *Jednoglasno utvrđuje* da nije došlo do povrede člana 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane drugih tuženih država;
5. *Jednoglasno utvrđuje* da je došlo do povrede člana 13. Konvencije od strane Srbije u odnosu na gospodina Šahdanovića;
6. *Utvrdjuje* sa šest glasova prema jednom da je došlo do povrede člana 13. Konvencije od strane Slovenije u pogledu gospođe Ališić i gospodina Sadžaka;
7. *Jednoglasno utvrđuje* da nije došlo do povrede člana 13. Konvencije od strane drugih tuženih država;
8. *Jednoglasno utvrđuje* da nema potrebe da se ispituje pritužba prema članu 14. Konvencije, u vezi s članom 13. Konvencije i članom 1. Protokola br. 1 u odnosu na Srbiju i Sloveniju i da nije došlo do povrede

- člana 14. Konvencije, u vezi s članom 13. Konvencije i članom 1. Protokola br. 1 u odnosu na druge tužene države;
9. *Jednoglasno utvrđuje* da propust Vlada Srbije i Slovenije da uključe aplikante u ovom predmetu, kao i sve druge osobe koje se nalaze u istoj situaciji, u svoje odgovarajuće planove za isplatu „stare“ devizne štednje predstavlja sistemski problem;
10. *Jednoglasno utvrđuje* da Srbija mora poduzeti sve potrebne mjere u roku od šest mjeseci od dana kad ova presuda postane konačna u skladu sa članom 44. stav 2. Konvencije kako bi omogućila gospodinu Šahdanoviću i svim drugim osobama koje se nalaze u istoj situaciji da im se isplati njihova „stara“ devizna štednja pod istim uvjetima kao što je isplaćena i srbijanskim državljanima koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka;
11. *Utvrđuje* sa šest glasova prema jednom da Slovenija mora poduzeti sve potrebne mjere u roku od šest mjeseci od dana kad ova presuda postane konačna u skladu sa članom 44. stav 2. Konvencije kako bi omogućila gospođi Ališić, gospodinu Sadžaku i svim drugim osobama koje se nalaze u njihovom položaju da im se isplati njihova „stara“ devizna štednja pod istim uvjetima kao što je isplaćena i osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka;
12. *Odlučuje* jednoglasno da odgodi razmatranje svih sličnih predmeta u periodu od šest mjeseci od dana kada ova presuda postane konačna, ne prejudicirajući ovlasti Suda da u svakom trenutku proglasi nedopuštenom bilo koju sličnu aplikaciju ili da je briše s liste predmeta u skladu s Konvencijom;
13. *Jednoglasno utvrđuje*
- (a) da Srbija u roku od tri mjeseca od dana kad ova presuda postane konačna u skladu s članom 44. stav 2. Konvencije, isplati gospodinu Šahdanoviću iznos od 4.000 eura (četiri hiljade eura) na ime nematerijalne štete, plus svi porezi koji mogu biti zaračunati;
- (b) da nakon isteka naprijed navedenog roka od tri mjeseca pa sve do izmirenja, isplati kamatu na naprijed navedeni iznos po stopi jednakoj najnižoj kreditnoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke tokom perioda neplaćanja, uvećanoj za tri procentna poena;
14. *Utvrđuje* sa šest glasova prema jednom
- (a) da Slovenija u roku od tri mjeseca od dana kada ova presuda postane konačna u skladu s članom 44. stav 2. Konvencije, isplati gospođi Ališić

- i gospodinu Sadžaku iznos od po 4.000 eura (četiri hiljade eura) svakom na ime nematerijalne štete, plus svi porezi koji mogu biti zaračunati;
- (b) da nakon isteka naprijed navedenog roka od tri mjeseca pa sve do namirenja, isplati kamatu na naprijed navedeni iznos po stopi jednakoj najnižoj kreditnoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke tokom perioda neplaćanja, uvećanoj za tri procentna poena;

15. *Jednoglasno odbija* preostali dio zahtjeva aplikanata za pravičnu naknadu.

Sačinjeno na engleskom jeziku i objavljeno u pisanoj formi 6. novembra 2012. godine, u skladu s Pravilom 77. stav 2. i 3. Poslovnika Suda.

Lawrence Early
Registrar

Nicolas Bratza
Predsjednik

U skladu s članom 45. stav 2. Konvencije i Pravilom 74. stav 2. Poslovnika Suda, uz ovu presudu je priloženo izdvojeno mišljenje sudije Zupančiča.

N.B.
T.L.E.

IZDOJENO MIŠLJENJE SUDIJE ZUPANČIČ

Žao mi je što ne mogu slijediti većinsku presudu. Iz brojnih razloga, od kojih su samo neki kratko izloženi u ovom izdvojenom mišljenju, moje je utemeljeno mišljenje da će ishod ove presude, koju je donijelo *ad hoc* Vijeće, pred Velikim vijećem gotovo sigurno pokazati da nije u skladu sa slovom i duhom Konvencije.

Ako počnemo od odredbe člana 1. stav 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju, vidimo da je svrha ove odredbe zaštita *bona fide* vlasništva, legitimnih očekivanja, osnovanih pritužbi, itd. Međutim, u ovom predmetu, mi u konačnoj analizi štitimo spekulativni učinak i manjkavosti komunističke piramidalne šeme koju je provodila država na cijeloj svojoj teritoriji. Ovu šemu je uspostavio sada nepostojeći jugoslovenski režim – koji je tada imao prijeku potrebu za sredstvima u čvrstoj valuti. Što je još važnije i sa moralne tačke gledišta, pošto LB banka i/ili Republika Slovenija nije uspostavila ovu Ponzijevu šemu, oni definitivno nisu Madoffovi u ovoj priči!

U najgorem slučaju, u kojem bi LB banka i implicitno Republika Slovenija bile odgovorne za, grubo rečeno, „krađu“ novca deponenata – i dalje ne bi imalo smisla štedišama isplatiti apsurdnih 12% od prvobitnih depozita. Etički gledano, ovaj dio zahtjeva za isplatom bio je spekulacija naivnih, kao što to obično i jesu, ulagača u navedenoj komunističkoj Ponzijevoj šemi.

U bankarstvu i u sličnim situacijama sukcesije, *princip teritorijalnosti* koji je primijenjen i proveden kako bi se izmirili dugovi nastali u određenoj zemlji odražava dobro poznato ekonomsko stajalište da se novac dobiven od deponenata investira u vidu takozvanog „knjigovodstvenog novca“ na samoj *teritoriji* na kojoj je banka poslovala kao dužnik vis-à-vis deponenata banke, a posebno kao povjerilac vis-à-vis brojnih preduzeća koja je ta ista banka istovremeno finansirala putem svojih zajmova. Većinska presuda, drugim riječima, krši princip teritorijalnosti.

Prema principu teritorijalnosti, povjeriocima – tj. štedišama banke – treba isplatiti depozite u regiji, području ili na teritoriji na kojoj su paušalno određeni komercijalni krediti proizašli iz njihovih depozita zapravo dodjeljivani različitim preduzećima. Kao što piše u često citiranom i pionirskom članku o sukcesiji Jugoslavije: “[...] *princip teritorijalnosti jasno služi kao opće pravilo o sukcesiji država kada se radi o materijalnoj pokretnoj imovini.*” (vidjeti, Carsten Stahn, *Agreement on Succession Issues of the Former Socialist Federal Republic of Yugoslavia*, 96 Am. J. Int’l L. 379 (2002)). Vidjet ćemo odmah zašto je ovo logično i stoga pravedno.

Mora se shvatiti da sve banke uvijek funkcioniraju na ovaj način spekulativne ocjene svojih budućih rizika na osnovu kojih se novac deponenata multiplicira na virtualan način kroz dodjelu kredita daleko većih od kapitala prvobitnih depozita (‘knjigovodstveni novac’). ‘Virtualno’ ovdje

znači da je ‘knjigovodstveni novac’ bukvalno pozajmljen iz budućnosti i on u tom smislu predstavlja ‘virtualni novac’.

Tako su čvrste valute koje su deponirane i pretvorene u 'knjigovodstveni novac' dodjeljivane u vidu kredita preduzećima *na toj teritoriji* ili pojedincima *na toj teritoriji* koji su bili spremni i sposobni vraćati ih i plaćati uobičajenu kamatnu stopu na kredit koji su uzeli od banke. Naravno, plaćena kamata nikada ne može iznositi čak 12%. Ovo dokazuje da je navedena piramidalna šema – bila upravo to.

Ovaj dobro poznati način bankarskog rada, međutim, treba posmatrati u svjetlu Markovićeve vlade koja je tada bila na umoru i u svjetlu predstojećeg finansijskog sloma i raspada savezne države, za koju je upravo komunistička devizna Ponzijeva šema bila jasan znak upozorenja koji su svi mogli vidjeti i imati u vidu.

Također je očigledno da svaka „navala na banke“ odmah vodi ka stečaju te banke. Svaka banka u osnovi predstavlja spekulativnu operaciju odlaganja, što je također slučaj i sa svakom piramidalnom šemom, Ponzijevom šemom itd. — osim što je kod poštenog bankarstva ciklus otplate kredita realan. Tako je, naprimjer, Tuđmanov režim u Hrvatskoj iznenada zatvorio LB banku na svojoj teritoriji, što je podrazumijevalo – kao što bi za svaku banku podrazumijevalo – momentalnu likvidaciju LB banke. U takvoj situaciji, traži se momentalna isplata svih dugova svim deponentima, dok krediti i dalje ostaju u dugoročnom procesu otplate. Drugim riječima, zatvaranje banke po nalogu režima dovodi momentalno do nemogućnost banke da ispuni svoje obaveze – posebno vis-à-vis svojih individualnih deponenata, povjerilaca.

Princip teritorijalnosti oslikava dinamično gledanje na bankarsku funkciju: on je vođen idejom da je odlučujući aspekt funkcije banke njeno stalno plasiranje svojih vlastitih kredita na određenoj teritoriji. Kada se data teritorija stoga smatra osnovnim kriterijem za otplatu, to onda ima svoju vlastitu opravdanu logiku koja se ne može sagledati iz jednostavne privatnopravne perspektive člana 1. stav 1. Protokola br. 1 zasnovane na privatnom pravu.

U slučaju da banka nije u stanju isplatiti svoje deponente, državnom garancijom će biti obuhvaćeni samo deponenti s te teritorije bez obzira na njihovo državljanstvo - iz očiglednog makroekonomskog razloga što je knjigovodstveni novac koji je prvobitno potekao od depozita deponenata u stvari investiran i što je *ostao* na datoj teritoriji. Tamo je on stimulirao ekonomske aktivnosti, itd.

Stoga ima smisla, kada se razgovara o sukcesiji, da države sljednice na sličan način svojim garancijama pokrivaju svoju teritoriju jer centralni organ vlasti, u ovom slučaju Centralna banka u Beogradu, nije ispunila svoju funkciju garanta. Ako je logika takva, lako je shvatiti da također ima smisla da šest država sljednica garantiraju za potraživanja svojih deponenata – svaka na svojoj vlastitoj teritoriji.

Ovo se zapravo desilo barem u određenoj mjeri, tj., u slučaju Hrvatske koja je u velikom dijelu isplatila deponente LB banke na svojoj teritoriji. Moglo bi se postaviti pitanje da li je država Hrvatska ovo uradila iz čistog dobrodušja vis-à-vis svojih građana – ili je u ovom potezu možda bila ugrađena makroekonomska pravda, koju je Hrvatska država, dok je još stvarana, ispravno uzela u obzir. Drugim riječima, da na prvom mjestu nije bilo logike principa teritorijalnosti, zašto bi Hrvatska preuzela dio duga LB banke za sve one građane koji su željeli da ih isplati Hrvatska država?

U svakom slučaju, logika principa teritorijalnosti je očigledna na objema stranama ovog predmeta. Mi želimo ponoviti jednostavnu ideju o tome da individualiziranu pravdu, kako je razmatra Protokol br. 1. sasvim kompatibilno dopunjava Aristotelova distributivna pravda ugrađena u princip teritorijalnosti.

In pectore, ja dugi niz godina imam još jedno pitanje jer postoji još jedna nakaradnost u ovom predmetu: odnosno, pitanje koje je u adversarnom ambijentu ovog predmeta potpuno pogrešno shvaćeno. Spor je konfuzan jer ovo nije, kao što bi trebao biti, međudržavni predmet. Nedvojbeno, ovo atipično privatno-pravno pitanje bi se u *međudržavnom* adversarnom okviru s pravom razvilo u očekivano, prirodno i logično pitanje međudržavne sukcesije. To bi dovelo do daleko jasnije perspektive u ovom predmetu. Zbog čega nijedna od tuženih država nije Evropskom sudu za ljudska prava podnijela međudržavnu tužbu protiv Republike Slovenije? Zbog čega se tužene države kriju iza pojedinačnih tužitelja kada sve ukazuje na činjenicu da su ovo pitanja sukcesije? Mislim da je odgovor na ovo pitanje jasan.

Još jedan od mojih najvećih prigovora ovoj većinskoj presudi proizlazi iz aktuelnog sastava ovog *ad hoc* Vijeća, u kojem četiri člana, tj., barem prosta većina dolazi iz država povjerilaca, jedan od članova dolazi iz države koja je također dužnik, dok postoje samo dva druga člana Vijeća koja nisu, u jednom ili drugom smislu, nacionalne sudije u ovom predmetu. Mi savršeno dobro razumijemo uobičajenu procesnu logiku Konvencije u smislu da nacionalni sudija dotične države mora u svim predmetima biti član Vijeća kako bi olakšao ocjenu predmeta. Međutim, u situaciji u kojoj imamo sedam država sljednica, koje se bave nečim što u osnovi predstavlja problem sukcesije, logika prisustva nacionalnog sudije u svakom pojedinom predmetu rezultirat će *ad hoc* sastavom, kao što je sastav ovog Vijeća, u kojem su 'zastupnici' tužitelja očigledno u većini u odnosu na utjecaj 'zastupnika' tuženih. Ovo je apsurdno jer se od samog početka moglo razaznati da će interesi tužitelja upućivati na ishod *ad hoc casu* većinske presude. Nasreću, filozofija neprikosnovenog izdvojenog mišljenja iz Konvencije će ovdje spasiti stvar utoliko što se predmet očigledno mora razmatrati na Velikom vijeću. U Velikom vijeću, čiji će sastav biti ublažen grupom od 17 sudija uz prisustvo svih nacionalnih sudija, utjecaj interesa tužitelja će biti manje odlučujući. Želim naglasiti da nemam sumnji u

nepriistrasnost mojih kolega, ali naravno imajući na umu to da svjesna nepriistrasnost, kada se radi o razmatranju nacionalnih interesa, ima svoja vlastita objektivna ograničenja. Međutim, čak i kad se ne bi radilo o brojčanoj nadmoći u *ad hoc casu* vijeću kao takvom, takozvani ‘vanjski izgled’ će očito pokazati da takvo vijeće vanjskom svijetu neće ostavljati dojam da je objektivno i nepriistrasno.

Godinama sam smatrao i još uvijek smatram, da je problem u ovom predmetu najbolje dokumentiran u sada već čuvenom izvještaju profesora Jürgena (*Repayment of the deposits of foreign exchange made in the offices of the Ljubljanska Banka not on the territory of Slovenia, 1977-1991*. Doc. 10135, 14. april 2004., Izvještaj, Komisija za pravne poslove i ljudska prava, Izvjestitelj: g. Erik Jürgens, Nizozemska). Smisao ovog izvještaja u tačkama 20. i 21. slijedi:

“Ekonomski zaključak mora biti taj da su prvobitni depoziti zapravo prestali postojati 1991. godine. Deponenti su, privučeni visokim kamatnim stopama, preuzeli rizik ulažući svoj novac u banke u SFRJ. Kada je ovaj rizik prepoznat, razuvjerile su ih garancije koje je dala vlada SFRJ da će depoziti biti isplaćeni s akumuliranom kamatom. Ali, ova garancija je isparila onog trenutka kad se raspala SFRJ, osim i ukoliko države sljednice nisu bile spremne da preuzmu ovu garanciju. Ovo je ispravno shvaćeno, ali su različite države sljednice to uradile na različit način. Slovenija [...] je preuzela garanciju za deviznu štednju deponiranu u bankama na svojoj teritoriji, očekujući od drugih republika da urade to isto.”

Izbor trenutka za donošenje ove presude je posebno loš jer se pregovori između Slovenije i Hrvatske sada barem kreću naprijed, a vode ih bankarski stručnjaci iz dvije zemlje koji razumiju ovaj problem. Presuda će biti pogrešno shvaćena kao konačna i bit će naravno i na obje strane politički pogrešno protumačena.

Ako se razmotri tačka 58. presude u kojoj je Vlada Slovenije kritizirala Hrvatsku zbog toga što je odbila rješavanje ovog pitanje 1999. godine putem arbitraže MMF-a; što je odbila da o njemu raspravlja na Stalnom zajedničkom odboru; što je pristala na nastavak pregovora pod pokroviteljstvom BIS-a, navodno pod pritiskom Evropske unije, tek 2010. godine; što je tu ponudu povukla nakon zatvaranja pregovora o pristupanju Evropskoj uniji 2011. godine i, konačno, što je onemogućila zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana da obavlja redovnu bankarsku djelatnost i tako generira dodatna sredstva (vidjeti tačku 58. većinske presude). Na ove navode Vlade Slovenije Vlada Hrvatske nije adekvatno odgovorila niti se njima bavi većinska presuda. Iz toga neumoljivo slijedi da u ovoj priči lupež nije Slovenija jer je Slovenija pokušavala barem pet puta da sa Hrvatskom na pristojan način pregovara o ovom problemu sukcesije – ali uzaludno. Naravno, nemoguće je znati da li ovaj put, uprkos svemu, Vlada Hrvatske misli ozbiljno ili ne. Nadati se je da bi barem ovaj put pregovori mogli krenuti naprijed jer, kao što je naprijed istaknuto, sada ih

vode dva stručnjaka koji razumiju ovaj problem. Osim toga, ulazak Hrvatske u Evropsku uniju je uvjetovan uspjehom u ovim pregovorima. Mi ponovo naglašavamo da je ova presuda došla u lošem trenutku jer će stvoriti politički dojam o tome ko je sada u pobjedničkoj poziciji, uprkos činjenici da bi ovaj predmet mogao doći pred Veliko vijeće i da više nije neophodno pokazivati dobru volju i konstruktivan pristup u tekućim pregovorima.

U tom kontekstu, moramo skrenuti pažnju na suštinu presude u predmetu *Kovačić*, koju je Veliko vijeće razmatralo usljed čisto proceduralnih propusta i koja stvarnu poruku nosi u mišljenju bivšeg sudije, profesora George Ressa, svjetski poznatog stručnjaka za međunarodno pravo, tj. stručnjaka za sukcesiju. U predmetu *Kovačić*, presuda se nije bavila ovim pitanjem, ali je profesor Ressa jasno izrazio poruku u svom podudarnom mišljenju. Ta poruka je u osnovi ista kao i ona koja se može naći u izvještaju Jürgen, odnosno, da se to pitanje ne može na pravi način riješiti presudom između privatnih stranaka i države. Ako se ne bi radilo o međudržavnom predmetu, on se može riješiti jedino pregovorima u kontekstu budućeg sporazuma o sukcesiji.